

ОБ ИТОГАХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ
 КУЛЬТУРЫ В 2018 ГОДУ
 И ЗАДАЧАХ НА 2019 ГОД

18 февраля 2019 года

Фота Юрыя ІВАНОВА

**Сёння,
 23 лютага,
 адзначаецца
 Дзень абаронцаў
 Айчыны
 і Узброеных Сіл
 Рэспублікі
 Беларусь.
 Рэдакцыя "К"
 віншуе
 са святам!**

Тэма

**МОВА —
 У ПРЭМІУМ-СЕКМЕНЦЕ**

Падмурак нацыянальнага адзінства

18 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы краіны прайшло пасяджэнне калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, на якім абгуляліся вынікі прамінулага года і ставіліся задачы на цяперашні.

У сваім дакладзе міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар, зазначыў, што беларуская культура — неад'емны складнік дзяржаўнага суверэнітэту. Яна дапамагае нам адчуваць сябе адзіным, унікальным і самабытным народам. У сучасным свеце гісторыя і культура з'яўляюцца падмуркам патрыятызму, сродкам умацавання незалежнасці, яднання нацыі, асноваўтваральным элементам дзяржаўнасці.

Па словах міністра, комплекснае вырашэнне задач у сферы культуры павінна быць скіравана на далейшае развіццё і ўмацаванне згуртаванай, культурнай і здаровай нацыі. Гэта залог дабрабыту краіны як сёння, так і ў будучыні.

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Ігар Петрышэнка ўручае Ганаровую граматы баяністу Пятру Войчанку.

Працяг тэмы — на старонках 2 — 6.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ,

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

"К" віншуе ўсіх з Міжнародным днём роднай мовы — гутаркай з кандыдатам філалагічных навук, дацэнтам Дзмітрыем Дзятко.

ст. 7

Гістарыяграф

КЛУБАМ — 100 ГАДОЎ

Сёлета сістэма культасветустаной Беларусі адзначае сваё стагоддзе. "К" згадвае, як цягам веку гэтая з'ява развіталася ў нашай краіне.

ст. 14

Падмурак нацыянальнага адзінства

З выступлення міністра культуры Рэспублікі Беларусь Юрыя Бондара на пасяджэнні выніковай калегіі Міністэрства культуры

САЦЫЯЛЬНА ЭКАНАМІЧНАЕ РАЗВІЦЦЕ

Па словах кіраўніка галіны, аб'ём бюджэтных сродкаў на ўтрыманне і развіццё сферы культуры склаў летась 483,3 мільёны рублёў, або 0,41 працэнты ад ВУП (у 2017 годзе — 0,39 працэнты). Выдаткі на культуру за кошт бюджэтнага фінансавання на аднаго жыхара склалі дзве базавыя велічыні — пры ўстаноўленым нарматыве 1,3 базавай велічыні.

У 2018 годзе ад пазабюджэтных дзейнасці арганізацыямі культуры атрымана 161,2 мільёнаў рублёў, што на 9,2 працэнты больш, чым у 2017 годзе. Самы вялікі рост даходаў адзначаны ў Брэсцкай і Гродзенскай абласцях — адпаведна на 19 і 17 працэнтаў.

За мінулы год прыцягнута 6,8 мільёнаў рублёў спонсарскай дапамогі, што на шэсць працэнтаў больш, чым пазалетась. За 2018 год прагназуецца аб'ём эксперту паслуг у суме 6,2 мільёнаў долараў ЗША і ростам больш, чым на 35 працэнтаў, сельва па знешнім гандлі паслугамі — каля 4,8 мільёнаў долараў.

Сярэднямесячная заробатная плата работнікаў культуры за студзеня-снежань 2018 года дасягнула 570 рублёў. Рост за год склаў 116,3 працэнта (2017 — 490 рублёў). У той самы час, Юрыі Бондар падкрэсліў, што ўзровень заробатнай платы работнікаў культуры застаецца нізкім — усяго 60 працэнтаў ад агульнага паказчыка па рэспубліцы. Міністр агучыў мэту — дасягнуць узроўню не ніжэй за 80 працэнтаў. На жаль, вырашыць гэтую задачу толькі за кошт росту пазабюджэтных даходаў практычна немагчыма.

— Мы не маем маральнага права спадзявацца толькі на дзяржбюджэт, — зазначыў Юрыі Бондар. — Сацыяльнасць сферы мае на ўвазе і яе сацыяльную адказнасць: неабходна зарабляць сродкі сваім розумам і талентамі, як гэта робіць свет. Разам з тым, мы не павінны кідацца і ў іншую крайнасць, звольнячы культуру да Узроўню бізнесу.

Па словах міністра, пакуль што пазабюджэтных крыніцы фінансавання залезейнічаны слаба. Палепшыць сітуацыю магло б стварэнне падатковых ільгот для прыватных

прадпрыемстваў, якія найпрост падтрымліваюць культуру.

Сур'ёзнай праблемай, лічыць міністр, з'яўляецца таксама нізкі ўзровень навыкаў праект-менеджменту ў кіраўнікоў устаноў культуры. Расшэрэннем гэтай праблемы магло б стаць стварэнне кластара, арыентаванага на пошук знешніх інвестыцый.

На думку Юрыя Бондара, высокія цэны на білеты ў музеі і тэатры і сацыяльна значныя кнігі не павінны становіцца спробай выправіць фінансавую сітуацыю ў сферы культуры. Наатуральна, нельга забараніць дзяржаўным арганізацыям зарабляць. Аднак можна налазіць маркетынгавае суправаджэнне: ладзіць акцыі, распродажы квіткаў, больш актыўна ўкараніць партнёрства ўстаноў культуры з недзяржаўнымі арганізацыямі.

Міністр культуры перакананы, што для кіраўнікоў усіх узроўняў асноўнымі задачамі на гэты год павінны стаць: забеспячэнне росту пазабюджэтных (уласных) сродкаў; павелічэнне аб'ёму эксперту паслуг; забеспячэнне росту заробатнай платы ў кожнай арганізацыі культуры за кошт нарошчвання даходаў ад пазабюджэтай дзейнасці; актыўнасць работы па прыцягненні спонсарскай дапамогі.

ПРАФЕСІЙНАЕ МАСТАЦТВА

У 2018 годзе ўзраста колькасць дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў, але адначасова і павысіўся ўзровень патраба-

ванняў да іх правядзення. Міністр расказаў, што было арганізавана больш за 70 такіх падзей (пяць — шэсць у месяц). У цэлым усё яны прайшлі на годным творчым узроўні і заслужылі высокую ацэнку кіраўніцтва краіны і шырокай публікі.

Разам з тым, настала неабходнасць мадэрнізацыі падыходаў, карэкціроўкі творчых канцэпцый такіх акцый. Па перакананні Юрыя Бондара, патрабуецца, далейшае абнаўленне і амаладжэнне складу рэжысёрска-пастаноўчых груп, больш шырокае выкарыстанне сучасных тэхнічных сродкаў. Над вырашэннем гэтых праблем працуе зноў створанае ў сістэме Міністэрства культуры галоўнае ўпраўленне дзяржаўных спецыяльных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва. Асноўная ўвага будзе нададзена падрыхтоўцы маштабных мерапрыемстваў міжнароднага ўзроўню: цырымоні адкрыцця і закрыцця II Еўрапейскіх гульняў ды святкаванне 75-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Як зазначыў міністр, мы павінны падумаць і аб стварэнні цэнтра, які аб'яднаў бы ўсе функцыі аналітыкі і крытыву ў сферы культуры, стаў бы "фабрыкай нестандартнай думкі".

ТЭАТРЫ

Развіццё беларускага тэатральнага мастацтва ў 2018 годзе характарызаваўся дзвюма важнымі тэндэнцыямі. Першая: удалося

пераадолець "крызіс даверу" глядача да тэатра. У параўнанні з пазамінулым годам колькасць прэзентаваных спектакляў у 2018 годзе вырасла больш чым на 300, а колькасць глядачоў — больш чым на 66 тысяч. Юрыі Бондар перакананы: за гэтым стаяць якасныя змены ў развіцці айчыннага тэатра, які ўсё больш актыўна бярэ на сябе грамадзянска-выхаваўчыя функцыі. Невыпадкова ў лідарах глядацкіх пераваг апынуліся Купалаўскі тэатр і Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі, якія не баяцца апысці ад "забаўляльнага жанру" і звярнуцца да нашай гісторыі, культуры, да надзённых грамадскіх праблем. На тэатральных палімоках з'явіліся такія вострасацыяльныя сацыяльныя спектаклі, як "Рэвюзор" Мікалая Пінігіна або "Мудрамер" Аляксандра Гарцуева, якія імгненна знайшлі волюку і публікі.

Другая важная тэндэнцыя — з'яўленне "новай хвалі" беларускіх рэжысёраў. Іх перакананае лідарства ў фінале пятай Нацыянальнай тэатральнай прэміі стала сведчаннем таго, што беларускі тэатр паступова выходзіць з таго застойнага стану, за які яго не раз папракалі крытыкі. Міністр культуры перакананы, што варта пашырыць падтрымку тэатральнай моладзі. Конкурс рэжысёрскіх эксплікацый, дзякуючы якому пачалыся свет спектаклі "Радзіва "Прудок" Рамана Падалякі, "Музыка вуліц" Карыны Рыбак і "Ураджай" Дзмітрыя Цішко, стане традыцыйным, прычым мяркуецца, што паўдзельнічаў у ім змогуць тэатры ўсіх формаў уласнасці.

Плануецца рэфармаваць Нацыянальную тэатральную прэмію. Яе галоўная задача — улоўваць і развіваць лепшыя, прагрэсіўныя тэндэнцыі, адкрываць новыя імёны, вызначаць арыенціры развіцця тэатра на перспектыву.

Сур'ёзныя змены чакаюць у 2019 годзе Вялікі тэатр Беларусі. Паводле канцэпцый развіцця ўстаноў, прапанаванай яе мастацкім кіраўніком Валянцінам Елізар'евым, стаўка будзе рабіцца на моладзь, на нацыянальны рэпертуар і беларускія кадры.

Праблема рэпертуарнага планавання з'яўляецца актуальнай для многіх рэспубліканскіх і рэгіяналь-

ных тэатраў Беларусі. У кастрычніку — лістападзе мінулага года быў праведзены аналіз эфектыўнасці работы тэатральна-відэаішчынчых арганізацый рэспублікі, які выявіў адсутнасць у асобных тэатрах выразнага перспектывага рэпертуарнага планавання. У выніку новыя пастаноўкі маюць невысокую наведвальнасць і акупнасць. Як запэўніў Юрыі Бондар, для выпраўлення дадзенай сітуацыі будзе прынята практыка вочнай аб'ярона п'янаў тэатраў іх кіраўнікамі.

Істотнай праблемай з'яўляецца і адсутнасць альбо недастаткова аб'ём субсідый, якія выніваюць аб'ёмна планаванымі тэатрам камунальнай формы ўласнасці на новыя пастаноўкі і правядзенне гастролі.

КАНЦЭРТНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Стабільныя вынікі дзейнасці дэманстравалі Нацыянальны акадэмічны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ансамбль "Песняры", Дзяржаўны акадэмічны ансамбль танца Беларусі.

Як адзначана ў дакладзе, адной з істотных праблем, якія замінаюць развіццю канцэртнай дзейнасці, з'яўляецца недастаткова актыўнае далучэнне да яе таленавітай моладзі, асабліва ў галіне эстраднага мастацтва. Адбіваецца адсутнасць сістэмнай работы, якая б не толькі забяспечвала выўленне і прафесійную падрыхтоўку маладога выканаўцы, але і стымулявала яго заматанне ў Беларусі.

Міністр культуры расказаў, што плануецца перабудаваць работу Маладзёжнага тэатра эстрады, зрабіць у ім прафэсійскі цэнтр для работы з маладымі выканаўцамі, падрыхтоўкі самых перспектывных з іх да ўдзелу ў нацыянальных і міжнародных конкурсах. Пастаўлена задача ўключыць у план гастрольна-канцэртнай дзейнасці тэатральна-відэаішчынчых арганізацый у рэгіёнах канцэрты маладых беларускіх артыстаў з абавязковым акаваннем ім рэкламна-інфармацыйнай падтрымкай.

Міністр культуры расказаў, што плануецца перабудаваць работу Маладзёжнага тэатра эстрады, зрабіць у ім прафэсійскі цэнтр для работы з маладымі выканаўцамі, падрыхтоўкі самых перспектывных з іх да ўдзелу ў нацыянальных і міжнародных конкурсах. Пастаўлена задача ўключыць у план гастрольна-канцэртнай дзейнасці тэатральна-відэаішчынчых арганізацый у рэгіёнах канцэрты маладых беларускіх артыстаў з абавязковым акаваннем ім рэкламна-інфармацыйнай падтрымкай.

ВЫЯЎЛЕНЧАЕ І МАМУМЕНТАЛЬНАЕ МАСТАЦТВА

Мінулы год выявіў тут шэраг сур'ёзных праблем. Неаднаразова

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНІВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІР'ЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОДАКАВА; **адказны сакратар** — Юрыі КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Назва БУНЦЫВІ, Яўген РАГІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЬЯКОВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК; **Юрыі ЧАРНЯКЕВІЧ**; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КЛІМАУ; **карэспандэнт** — Іаанна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОБАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНЬКА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэлефон (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Букагінтэры: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, понаскоў імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйна і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2019. Наклад 3 625. Індэкс 63875, 638752.
Рэспубліканскі — па дамоўленасці. Палісіана ў адр. 22.02.2019 у 20.15. Замова 426.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Плом друку".
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Увага! Аб'явы! *

Установа адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў"

аб'яўляе конкурс на замшчэнне пасада прафесарска-выкладчыкага складу:

- дацэнт кафедры графічнага дызайну;
- дацэнт кафедры сцэнічнай мовы, вакалу і пластычных дысцыплін (2);
- дацэнт кафедры малюнка;
- старшы выкладчык кафедры жывапісу.

Тэрмін падчычы заяў —

адзін месяц з дня апублікавання аб'явы.

Заявы і дакументы,

згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

Дворец Рэспублікі аб'яўляе конкурс на замшчэнне вакантных должностей в Заслуженный коллектив Рэспублікі Беларусь Президентский оркестр Рэспублікі Беларусь

артист эстрадно-симфонического оркестра:

- тромбон 0,5 ед.;
- гитара 1 ед.;
- скрипка 4,5 ед. (3,5 ед. из них на время отпуска по уходу за ребенком);
- труба 1 ед.;
- альт 0,5 ед.

Срок подачи заявок и документов — до 3 апреля 2019 года по адресу: 220030, г. Минск, Октябрьская пл., 1-1. К заявлению прилагать документы, предусмотренные Инструкцией о порядке проведения конкурса, утвержденной Министерством культуры Рэспублікі Беларусь от 22.01.2009 № 3. Для резюме: факс 229-90-50, e-mail: diorfk@yandex.ru. Дополнительная информация по телефонам: 229-90-50, 229-90-08, 229-90-04.

былі выпадкі, калі мясцовыя ўлады звярталіся ў Міністэрства культуры з просьбай узгадніць стварэнне манументальнай скульптуры ўжо пасля таго, як яна была ўсталяваная. Не праводзяцца конкурсы (альбо праводзяцца фармальна) на выбар лепшага эскізнага праекта твора манументальнага мастацтва, што прыводзіць да з'яўлення на вуліцах гарадоў твораў нізкага мастацкага ўзроўню і выклікае справядлівае абурэнне ў мастацкім асяроддзі. Юрый Бондар зазначыў, што міністэрства мае намер весці рашучую барацьбу з падобнымі фактамі парушэння заканадаўства.

Як падкрэсліў міністр культуры, гэты год павінен стаць і часам актыўнай падрыхтоўкі да святкавання ў 2020 годзе 100-годдзя мастацкага аб'яднання УНОВИС.

КІНЕМАТАГРАФІЯ

Як зазначыў міністр, па выніках леташняй працы ў разе перавыкананы ключавыя паказчыкі: павялічылася выручка ў адносінах да 2017 года ад усіх без выключэння відаў дзейнасці (пры гэтым ад рэалізацыі маёмасных правоў паказу фільмаў выручка павялічылася ў 2,8 разы).

Разам з тым, кінастудыі па-ранейшаму не хапае абаротных сродкаў. Адчуваецца “дэфіцыт” высокамастацкіх сцэнарыяў актуальнага сацыяльнага зместу. Не ўдалося спыніць працэс зніжэння наведвальнасці кінасеансаў. Як падкрэсліў Юрый Бондар, цяпер стаіць задача ператварыць кінатэатры ў прэстыжныя элітарныя цэнтры кінамастацтва.

АДУКАЦЫЯ І НАВУКА

Установа адукацыі ў мінулым годзе паспяхова правялі прыёмную кампанію, установы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі забяспечылі 100-працэнтнае размеркаванне сваіх выпускнікоў. Але толькі за верасень — снежань 2018 года кантынгент навучэнцаў ВНУ знізіўся на 130 чалавек. Асноўная прычына сыходу — уласнае жаданне студэнтаў. У працэнтных адносінах гэта нібыта няшмат, але, як падкрэсліў Юрый Бондар, усё адно варта задумаша над уласна-назначаным прафарыентацыйнай і вучэбна-метадычнай работы.

У 2018 годзе чатырма навуковымі арганізацыямі, падпарадкаванымі Міністэрству культуры, завершана шэсць навукова-даследчых работ, скіраваных на вырашэнне актуальных праблем развіцця, адбылося шэсць навуковых канферэнцый, у якіх прынялі ўдзел даследчыкі з Беларусі, а таксама блізкага і далёкага замежжа. Цалкам выкананы кантрольныя лічыбы прыёму ў аспірантуру і дактарантуру за кошт сродкаў рэспубліканскага бюджэту.

КЛУБНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

У цэлым па рэспубліцы працэнт скарачэння колькасці клубаў у 2018 годзе нельга назваць катастрафічным (-1,6). Па словах міністра, сёння гэтая тэндэнцыя не носіць масавы характар і, як правіла, з'яўляецца ўзвжываным раэнансман мясцовых уладаў у адказ на аб'ектыўную дэмаграфічную ці іншую сітуацыю ў пэўным населеным пункце.

Рэагаваць аперацыйна і гнутка

Напрыканцы Выніковай калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь да прысутных звярнуўся намеснік Прэм'ер-міністра краіны Ігар ПЕТРЫШЭНКА. Ягонае выступленне было прысвечана як розным праблемным аспектам, так і перспектывым кірункам функцыянавання сферы культуры на бліжэйшыя гады.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

— Як неаднаразова адзначаў Кіраўнік дзяржавы, культура — гэта падмурак, на якім фармуецца і развіваецца нацыя, — падкрэсліў Ігар ПЕТРЫШЭНКА напачатку свайго выступлення. — Ад узроўню развіцця культуры залежыць многае, у тым ліку ўзровень духоўнасці і адукаванасці грамадства, таму дзяржава надае вялікую ўвагу падтрымцы культуры, яе дзялячай, маладых талентаў.

ДУМАЦЬ ПРА ПЕРСПЕКТыву

Па словах віцэ-прэм'ера, сфера культуры ў Беларусі захавала свае лепшыя традыцыі, што стала асновай яе функцыянавання сёння. Разам з тым, на думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, усё мы павінны дакладна разумець і прыняць як кіраўніцтва да дзеяння тое, што будзе шырокага ўкаранення інавацый, новых формаў і метадаў работы, пашырэння пераліку суб'ектаў культурнай дзейнасці далейшае развіццё галіны будзе праблематычным.

Віцэ-прэм'ер падкрэсліў: залог стабільнага развіцця галіны — яе якаснае кадравае забеспячэнне. Таму кадры сферы культуры патрабуюць мэтанакіраванай падрыхтоўкі. Таксама, на думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, трэба больш шчыльна працаваць у гэтым ключы з іншымі ведамствамі і грамадскімі арганізацыямі.

— Кадровыя пытанні — гэта, на мой погляд, адна з галоўных культурных праблем сферы культуры, — сказаў Ігар ПЕТРЫШЭНКА. — Яе вырашэнне магчымае толькі праз больш актыўнае прыцягненне творчай і ініцыятыўнай моладзі да стварэння і рэалізацыі новых нацыянальных праектаў.

Дакладчык адзначыў, што імяны беларускіх талентаў часцяком становяцца здабыткам шырокай грамадскасці краіны толькі пасля таго, як яны прагучаць у замежных тэлевізійных конкурсах. Між тым, на думку віцэ-прэм'ера, мы самі павінны выяўляць маладыя таленты і падтрымліваць іх. Менавіта па гэтай прычыне Ігар ПЕТРЫШЭН-

ка даручыў Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь сумесна з Белтэлерадыёкампаніяй разгледзець пытанне аб запуску нацыянальнага тэлевізійнага праекта фармагу вядомых замежных шоу “Голас” і “Х-фактар”.

Як адзначыў віцэ-прэм'ер, фонду па падтрымцы таленавітай моладзі трэба распачаць пошукі новых формаў выяўлення нашых талентаў. Гэтую работу, на думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, варта зрабіць больш адраснай і эфектыўнай.

— У нас ёсць Маладзёжны тэатр эстрады, які павінен стаць цэнтрам развіцця і падтрымкі таленавітай моладзі, эксперыментальнай пляцоўкай для яе творчых ініцыятыў, — сказаў Ігар ПЕТРЫШЭНКА. — На мой погляд, у тэатры ёсць добрыя кадравы патэнцыял, там працуюць заслужаныя артысты Беларусі Іна Афанасьева, Вікторыя Алешка, Іскуп Абалын, якія вельмі шмат часу аддаюць рабоце з маладымі выканаўцамі.

Намеснік Прэм'ер-міністра даручыў Міністэрству культуры прапрацаваць пытанне аб эфектывым развіцці Маладзёжнага тэатра эстрады і стварэння на яго базе цэнтра па рабоце з таленавітай моладзю.

Таксама Ігар ПЕТРЫШЭНКА звярнуў увагу на дзейнасць саветаў спецфондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі і па падтрымцы культуры і мастацтва. На яго думку, аблывакканкамы і ўстановы адукацыі і культуры не выкарыстоўваюць у належнай меры механізмы стымулявання творчай моладзі. Таму, адзначыў віцэ-прэм'ер, будзе мэтазгодным, каб члены саветаў акумулявалі праблемныя пытанні і выхадзілі з ініцыятывамі.

Па словах дакладчыка, кожны праект, які паступіў на разгляд фонду, павінен быць старанна прааналізаваны з пункту гледжання навізны, актуальнасці, сацыяльнай і творчай значнасці. А лідэраты павінны атрымаць сапраўднае прызнанне ў грамадстве, якое можна дасяг-

нуць, скажам, праз арганізацыю турне з іх удзелам па краіне.

КОЛЬКАСЦЬ І ЯКАСЦЬ

Акрамя таго, як мяркуе Ігар ПЕТРЫШЭНКА, варта абавязкова звярнуць увагу на праблемы развіцця культуры ў рэгіёнах. У полі зроку Міністэрства культуры Беларусі павінны быць не толькі рэспубліканскія ўстановы, але і невялікія раённыя ці абласныя арганізацыі. Жыжары невялікіх гарадоў і вёсак павінны бачыць усё лепшае, што ёсць у нашай культуры, у тым ліку — і ў сталічнай.

Як мяркуе віцэ-прэм'ер, таксама надшыю час разгледзець пытанне структуры сферы культуры з улікам сённяшніх рэалій і алпаведнасці яе патрабаванням часу. Напрыклад, не зусім разумела, чым абумоўлена наяўнасць у абласных цэнтры абласнога музея, які знаходзіцца ў падпарадкаванні аблывакканкама, і музея гісторыі горада ў падпарадкаванні гарвыканкама. На думку дакладчыка, магчыма, у далдзеным выпадку варта падумаць пра стварэнне музейных філіялаў, а не павялічваюць колькасць юрыдычных асобаў.

Таксама выказаўся намеснік Прэм'ер-міністра і пра сённяшняе намаганні дзяржавы ў плане стварэння вытворчасці па вырабе айчынных музычных інструментаў для арганізацыі сферы культуры. Ён звярнуў увагу прысутных, што гэта не дзеянні тактычнага характару, а пэўнацэнна стратэгічная праграма.

СВАЯ СТРАТЭГІЯ РАЗВІЦЦА

Як адзначыў намеснік Прэм'ер-міністра Беларусі, рэаліі часу патрабуюць, каб кожная арганізацыя культуры, пачынаючы ад універсітэтаў і акадэміі і заканчваючы раённымі музеямі і дамамі культуры, распрацавала і прыняла да дзеяння стратэгію свайго развіцця на доўгатэрміновую перспектыву.

Звяртаючыся да ўдзельнікаў калегіі, віцэ-прэм'ер парэкамендаваў выбудоўваць работу так, каб жыжары і замежныя госці краіны маглі ацаніць разнастайнасць культурных традыцый Беларусі, іх разнапланаванасць і самабытнасць. А для гэтага, на думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, варта больш актыўна падключыць да працы прадстаўнікоў творчых саюзаў краіны.

Як адзначыў намеснік Прэм'ер-міністра Беларусі, кожны рэгіён нашай краіны самабытны і валодае вялікім патэнцыялам для росту культурнага і пазнавальнага турызму. Беларусь мае ўнікальныя аб'екты гісторыка-культурнай спадчыны, помнікі археалогіі, цэнтры народных рамёстваў, а таксама насчынены графік міжнародных, рэспубліканскіх і рэгіянальных культурных фестываляў ды многае іншае. Аднак усё гэта патэнцыял, на думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, выкарыстоўваецца не напоўніцу.

Па гэтай прычыне, як мяркуе віцэ-прэм'ер, у рэгіёнах трэба больш прадметна займацца стварэннем і прасоўваннем культурна-турыстычных брэндаў як унутры Беларусі, так і за яе межамі, аб'яднаўшы ў гэтым намаганні з Міністэрствам спорту і турызму. Усё гэта, натуральна, значна падвысіць турыстычную пазнавальнасць і прывабнасць нашай краіны.

Па словах Ігара ПЕТРЫШЭНКА, матэрыяльна-тэхнічная база ў сферы культуры — таксама адзін з ключавых фактараў якасці і эфектыўнасці яе работы. Падтрымка з боку дзяржавы ў гэтым кірунку не выклікае сумненняў: кожную пяцігодку здаваўся пасля грунтоўнага аднаўлення адзін, а то і два аб'екты сферы культуры рэспубліканскага значэння.

— Як вы ведаеце, не кожная краіна Еўропы можа сабе такое дазволіць, — адзначыў дакладчык. — Таму ад аб'екта культуры, лабудаванага або рэканструяванага дзяржавай, мы чакаем дастойнай аддачы.

На думку Ігара ПЕТРЫШЭНКА, установам культуры Беларусі як рэспубліканскага, так і мясцовага падпарадкавання варта не толькі спадзявацца на бюджэтнае фінансаванне, а і актыўна ўдзельнічаць у розных грантавых праграмах і культурных кластарх, развіваць дзяржаўна-прыватнае супрацоўніцтва. Як лічыць віцэ-прэм'ер, без прыватнага капіталу, без краўд-фандынгу і іншых падобных інструментаў сёння складана рэалізоўваць вялікія праекты. Таму супрацоўнікам сферы культуры варта прапаноўваць грамадству шыкавыя праекты, алметныя мерапрыемствы і атываць людзей да ўдзелу ў рэалізацыі культурных ініцыятыў.

— 2019 год — год тысячагоддзя Брэста, II Еўрапейскіх гульніў, 75-годдзя вывалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — зазначыў Ігар ПЕТРЫШЭНКА. — Гэтыя і многія іншыя мерапрыемствы павінны стаць для нас тэставымі і паказаць, наколькі сфера культуры эфектыўна ў рабоце, наколькі аперацыйна і гнутка яна рэагуе на запыты беларускага грамадства і замежных гасцей.

Падмурак нацыянальнага адзінства

(Заканчэнне.
Пачатак на старонках 1 — 3.)

Міністр упэўнены, што закрыццё клубных устаноў у аграгарадках — недапушчальнае. Між тым, у 89 аграгарадках яны адсутнічаюць. Выйсце — стварэнні ўстаноў змяшанага тыпу (напрыклад, клуб-бібліятэка). Відавочна і тое, што для сельскага насельніцтва, якое пражывае ў маланаселеныя і аддаленыя вёсках, паралельна неабходна развіваць сетку нестационарнага абслугоўвання. На канец 2018 года ў краіне было 106 аўтаклубаў, за год іх колькасць павялічылася толькі на чатыры адзінкі. Найбольшы недахоп адчуваецца ў Гродзенскай вобласці, дзе аўтаклубаў не маюць шэсць раёнаў, у Мінскай і Віцебскай абласцях такіх раёнаў па тры, у Гомельскай — два.

У 2018 годзе клубнымі ўстановамі было праведзена больш за 500 тысяч разнапланавых мерапрыемстваў, у тым ліку для сельскага насельніцтва — больш за 400 тысяч. Дадзеныя паказчыкі застаюцца на ўзроўні 2016 — 2017 гадоў, аднак практычна паўсюдна было дапушчана скарачэнне платных паслуг клубных арганізацый. Так, на платнай аснове імі было праведзена на 1,2 працэнты менш мерапрыемстваў, чым у 2017 годзе. Аднак, на 7 працэнтаў зменшылася колькасць наведванняў платных мерапрыемстваў.

БІБЛІЯТЭЧНАЯ СПРАВА

У 2018 годзе ў падпарадкаванні Міністэрства культуры функцыянавала больш за 2,5 тысячы бібліятэк. Агульная колькасць іх наведванняў за тры гады рэалізаванай пра-

грамы “Культура Беларусі” павялічылася на 19 працэнтаў пры планавым заданні ў 12 працэнтаў.

Камп’ютарны парк публічных бібліятэк вырас на 2,5 працэнты. Сёння цалкам камп’ютарызаваны бібліятэкі Мінска і Гродзенскай вобласці, практычна наблізіліся да гэтага і бібліятэкі Магілёўскай і Мінскай абласцей. Недастаткова забяспечаны камп’ютарным абсталяваннем сельскія бібліятэкі Гомельскай і Віцебскай абласцей.

Па-ранейшаму актуальнае пытанне перавышэння нарматыўных тэрмінаў эксплуатацыі камп’ютарнага абсталявання бібліятэк. Як канстатаваў Юрый Бондар, сёння патрабуе мадэрнізацыі 77,6 працэнты бібліятэчнага камп’ютарнага парку. Вырашэнню гэтай праблемы павінна спрыяць няўхільнае выкананне планаў-графікаў мадэрнізацыі, распрацаваных мясцовымі органамі ўлады на трохгадовае перыяд у адпаведнасці з рашэннем мінулагагодняга выніковай калегіі Міністэрства культуры.

Усталяваны Кіраўніком дзяржавы фінансавы нарматыў па вылучэнні на камплектаванне фондаў публічных бібліятэк не менш за 12 працэнтаў ад сумы, прадуладжанай на іх утрыманне, у 2018 годзе быў выкананы ўсім абласцямі і Мінскам — па рэспубліцы сярэдні паказчык склаў 13 працэнтаў. У той жа час, кажаць аб безумоўным выкананні гэтага даручэння нельга, бо 12 раёнаў краіны яго не дасягнулі.

МУЗЕЙНАЯ СПРАВА

Па выніках года асноўныя мэтавыя паказчыкі дзейнасці музеяў, прадуладжаныя Дзяржаўнай праграмай “Культура Белару-

сі”, выкананы. Музейны фонд Рэспублікі Беларусь павялічыўся на 4,9 працэнты пры заданні Дзяржпраграмы 3 працэнты і склаў больш за 3 мільёны прадметаў.

Колькасць наведванняў музеяў у 2018 годзе складала больш за 6,5 мільёнаў, што таксама перавысіла планавы паказчык. Найбольшая колькасць наведванняў музеяў было зафіксавана ў Брэскай, Гомельскай і Гродзенскай абласцях.

Адначасова вырасла наведвальнасць рэспубліканскіх музеяў (на 5,4 працэнты). Лідарамі ўжо не першы год з’яўляюцца: Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (20,4 працэнты ад наведванняў рэспубліканскіх музеяў), Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой” (18, 7), Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік “Нясвіж” (15).

Пачалася работа над найбуйнейшым экспазіцыйным праектам у гісторыі музейнай справы краіны: распрацоўваецца архітэктурна-мастацкае рашэнне новай пастаяннай экспазіцыі Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ КУЛЬТУРЫ І МІЖНАРОДНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

Для падтрымкі 21 нацыянальна-культурнага грамадскага аб’яднання, якія дзейнічаюць пры Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур, у 2018 годзе было арганізавана больш за 370 мерапрыемстваў. Яркая культурнай падзейі стаў XII Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур. У склад удзельнікаў яго заключныя мерапрыемстваў у Гродна ўвайшлі больш за

800 прадстаўнікоў 35 нацыянальнасцяў, якія пражываюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Аднак, як зазначыў міністр, патэнцыял узаммавагаднага супрацоўніцтва з беларусамі замежжа пакуль не быў выкарыстаны ў поўным аб’ёме. Таму на гэты год і бліжэйшую перспектыву распрацаваны план па актывізацыі работы Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур з суайчыннікамі за мяжой.

Летась Дні беларускай культуры і кіно з поспехам прайшлі ў Кітаі, Туркменістане, Узбекістане, Таджыкістане, Кіргізіі, Пермскім краі Расійскай Федэрацыі. У Рэспубліцы Беларусь адбыліся мерапрыемствы Дзён культуры Татарстана, В’етнама, Украіны, Грузіі, Расіі, Казахстана.

Інтэнсіўна фарміруецца дагаворная база міжнароднага культурнага супрацоўніцтва, што дазваляе наладжваць прамы дыялог з замежнымі калегамі. У мінулым годзе былі падпісаны сем міжнародных дагавораў аб культурным супрацоўніцтве. Цяпер дзейнічае 71 такі дакумент.

Геаграфія супрацоўніцтва пашыраецца. Так, у 2018 годзе ўпершыню быў падпісаны Мемарандум аб супрацоўніцтве з Султанамам Аман, у Нацыянальным музеі якога з поспехам дэманстравалася выстава “Беларусь на скрыжыванні цывілізацый”.

Паспяхова быў удзел прадстаўнікоў сферы кінематографа Рэспублікі Беларусь у мерапрыемствах “Кінафэсту краін-удзельніц Шанхайскай Арганізацыі супрацоўніцтва”.

СМІ

Міністр культуры Юрый Бондар зазначыў таксама, што найбольш важныя культурныя падзеі адлюстраваны ў ведамаснай газеце “Культура” і часопісе “Мастацтва”.

— Выклікае трывогу тая акалічнасць, — адзначыў кіраўнік галіны, — што падлісны тыражы на гэтыя выданні год ад года зніжаюцца. І тут мы вельмі разлічваем на падтрымку гэтых унікальных беларускіх выданняў з боку аблвыканкама і Мінскага гарвыканкама.

Занатаваў Яўген РАГІН

Не даць перахапіць турыста

Пра ролю музеяў у фарміраванні грамадзянскай пазіцыі і духоўна-маральным выхаванні казаў на выніковай калегіі дырэктар Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой” Рыгор БЫСЮК.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

П а словах дакладчыка, у мінулым годзе больш за шэсць мільёнаў чалавек наведвалі музеі і мемарыялы Беларусі, атрымаўшы новы духоўны і эстаэтычны досвед. Галоўным вынікам года, на думку Рыгора Бисюка, можна лічыць гістарычную экспазіцыю “Летапіс Брэскай крэпасці” ў Паўднёва-Усходняй казарме Шытадзілі, якая была адкрыта 31 студзеня. Такім чынам, музейныя і выставачныя плошчы павялічыліся і складаюць цяпер больш за дзве тысячы квадратных метраў.

А міжнародныя праекты з Беларудскім дзяржаўным гісторыка-мастацкім музеем-дыярамай “Курская бітва. Беларудскі напрамак” са Смаленскім дзяржаўным музеем-запаведнікам, з Дзяржаўным музеем геранічнай абароны і вызвалення Севастопалі і іншымі не толькі ўмацавалі міжнародныя сувязі, але і пашырылі геаграфію ведаў.

Шкавы факт: колькасць наведвальнікаў мемарыяла за апошнія тры гады павялічылася на 100 тысяч чалавек, склаўшы летась звыш 522 тысяч. Як адзначыў Рыгор Бисюк, у параўнанні з 2017 годам рост склаў ажы 23 працэнта. Навуковымі супрацоўнікамі мемарыяла абслужаны 8,5 тысяч экскурсійных груп.

Разам з тым, па словах кіраўніка ўстановаў, яго хвалюе той факт, што ў мінулым годзе зменшылася колькасць наведвальнікаў мемарыяла жыхарамі Рэспублікі Беларусь. Напрыклад, у 2017 годзе былі абслужаны 4800 груп з Беларусі, а летась — толькі чатыры тысячы груп (95,5 і 76,9 тысяч чалавек адпаведна). Турбуе дырэктар таксама і тэндэнцыя змяншэння наведвання ў складзе груп вучнёўскай і студэнцкай моладзі. Улічваючы гэта, музейчыкі намершлі ў лютым — сакавіку арганізаваць у навучальных установах Столінскага і Лунінецкага раёнаў Брэскай вобласці выставачныя праекты, правесці музейныя ўрокі ў краіх папулярныя мемарыялы.

— У апошні час арганізацыя досыць вялікай колькасці экскурсій у Варшаву, Кракаў, — адзначыў Рыгор Бисюк. — Вядома, знаёміцца з гісторыяй сваіх суседзю таксама варта, але не трэба забываць пра ўнутраны турызм.

У завяршэнні выступлення дырэктар спыніўся яшчэ на адной вельмі важнай праблеме.

— Мы часта, практычна штодня, суткаемся (у сілу адкрытасці тэрыторыі) з так званымі “валанцёрамі” або нелегальнымі экскурсаводамі, — сказаў кіраўнік устаноў. — Перахопліваючы турыстаў (галоўным чынам, расіянаў) на пад’ездах да мемарыяла, яны падаюць ім недакладную інфармацыю, наносзячы шкоду не толькі нам як юрыдычнай асобе, але і іміджу краіны.

Таксама, па словах Рыгора Бисюка, рэгулярнымі сталі экскурсіі па тэрыторыі мемарыяла, якія праводзіцца польскімі тураператарамі без дакументаў, якія дазваляюць ім працаваць на тэрыторыі Брэскай вобласці. І гэтая праблема, на ягоны погляд, пераходзіць з эканамічнай плоскасці (замежнікі зарабляюць грошы на тэрыторыі дзяржаўнай устаноў) у ідэалагічную і маральную. Як лічыць Рыгор Бисюк, дадзенае пытанне неабходна разгледзець на высокім узроўні.

Фота Юрыя ІВАНОВА

“Кіно здымаюць тут. Кіно жыве тут”

— Гэтыя словы, якія з’явіліся ў промароліку “Беларусьфільма”, пакрысе становяцца слоганам Нацыянальнай кінастудыі. Яна мэтанакіравана ідзе да ператварэння ў кінакластар, што аб’ядноўвае розных прадстаўнікоў кінаіндустрыі, — такімі словамі распачаў сваё выступленне генеральны дырэктар установы Уладзімір КАРАЧЭУСКІ.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

— У 2018 годзе дзейнасць кінастудыі была скіравана на забеспячэнне эфектыўнай работы, на паліпшэнне яе іміджу. Асноўныя пастаўленыя перад намі паказчыкі перавыкананы, у тым ліку па бізнес-плане. Пакуль мы не змаглі дасягнуць жадаанага ў лічбах у розных катэгорыях, аднак у лютым павялічылі зарплату нашым супрацоўнікам на 15 працэнтаў. Нягледзячы на фінансавую эканамічную сітуацыю, якая складалася на “Беларусьфільме” яшчэ да майго прыходу, рэальныя страты за апошні год

паменшыліся ў некалькі разоў, выплачваюцца і крэдыты, якія раней брала студыя на здымкі фільмаў. Значна павялічылася вырочка ад усіх без выключэння відаў дзейнасці. Змяняецца стратэгія рэалізацыі маёмасных праў на фільмы. Асноўным прывяржэннем становіцца пашырэнне сеткі дыстрыб’ютараў, дзеля чаго засвойваюцца новыя рынкі.

У 2018 годзе пры дзяржаўнай падтрымцы “Беларусьфільма” знята 23 стужкі. Маладыя рэжысёры кінастудыі стварылі альманах “Вайна. За-

стацца чалавекам”. Яго прэм’ера адбудзецца на працягу сёлётыя святкавання Дня Перамогі. Акрамя таго, пры дапамозе пазабюджэтных сродкаў падрыхтаваны два фільмы неіравай формы. У сумеснай нямецка-беларуска-расійскай вытворчасці зроблена ігравае карціна “Урокі пярсідскага”. Яе ўжо прэзентавалі на берлінскім кінарыву, дзе правы на пракат стужкі набылі такія краіны, як Італія, Іспанія, Ізраіль, ПАР і іншыя. Вядзецца гутарка пра паказ фільма на Венецыянскім і Канскім кінафестывалях. Лепшэ перамовы аб стварэнні сумеснага прадукту з Кітаем, Польшчай, Украінай, Казахстанам.

Набірае папулярнасць такі новы кірунак, як кінатурызм. У нас падпісана дамова з Дэпартаментам па турызме пра ўключэнне кінастудыі ў маршруты тураператараў. Таксама мы засвоілі такое новае хаў, як відэабуклет — яшчэ адну форму праасоўвання ўласнай прадукцыі. Летась быў уведзены ў эксплуатацыю інтэрнат кінастудыі. У сакавіку пачне працаваць наша гасцініца.

Запушчаны новы сайт Нацыянальнай кінастудыі. Ён працуе на чатырох мовах (беларуская, руская, англійская, кітайская). На ім можна будзе асочваць, у тым ліку, падзеі і мерап-

рымствы акцыі “Беларускаму кіно — 95”, якая стартавала яшчэ ў леташнім верасні і працянецца да канца года. Мы спадзяемся, што ў рамках буйных фестывалюў накітаваць “Славянскага базару ў Віцебску” будучыя актыўна прадстаўлены айтчыныя фільмы.

Нягледзячы на станоўчыя тэндэнцыі, што наміраецца ў дзейнасці кінастудыі, установа мае і шэраг праблем. Сярод іх — недахоп кадраў (як творчых, так і кіраўнічых), кінаагналічнага абсталявання, неадпаведнасць стану кінабібліятэкі сучасным патрабаванням.

Прашу паважання абыяканкамі, гарыканкамі, кінавідэапракат больш актыўна ўключыцца ў правядзенне маштабнай акцыі “Беларускаму кіно — 95”, аказаць садазнічэнне ў такой важнай і патрэбнай дзяржаве справе. І звяртаюся па дапамогу да прадстаўнікоў Міністэрства замежных спраў у праасоўванні магчымаасці кінастудыі і айтчынага кіно ў замежжы.

“Беларусьфільм” сапраўды атрымлівае новае дыханне. Нацыянальная кінастудыя сумесна з Міністэрствам культуры вядзе работу па распрацоўцы эфектыўнай малэлі нашай установы, а таксама стварэння новых умоў для кінаіндустрыі ў цэлым.

Тэатр у кантакце з публікай

У кастрычніку Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы адзначыць 75-годдзе з дня заснавання. Генеральны дырэктар установы Вячаслаў ГАРБУЗАЎ упэўнены: яна становіцца цэнтрам прыцягнення культуры грамадскасці горада.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

Гендырэктар паведамляе, што за мінулы год тэатрам было зладжана больш за 400 мерапрыемстваў. Лічба значна перавышае ўсталяваны нарматыў, што стала магчымым дзякуючы пастаўленаму спецыяльнаму разнастайным жанраў.

— Пры планаванні рэпертуару мы ўлічваем такія крытэрыі, як узроставыя групы, камерыйны поспех, стварэнне якаснага фестывальнага прадукту, — распавёў Вячаслаў Іванавіч.

Тэатр штогод ладзіць найстарэйшы ў Беларусі

міжнародны тэатральны фестываль “Белая вежа”. За 24 гады свайго існавання ён прыняў больш за 600 калектываў з 57 краін свету. Між іншым, сёлёты фэст стане адным з вядучых мерапрыемстваў у рамках святкавання тысячагоддзя Брэста. Акрамя гэтага, праходзяць міжнародныя фестывалі класічнай музыкі “Студзеньскія музычныя вечары” і майстэрства тэатра “Стракаты шоплян”.

Па словах выступоўцы, летась дзякуючы мэтаваму фінансаванню, а таксама за кошт асабістых сродкаў, установа палепшыла сваю матэрыяльна-тэхнічную базу і аднавіла вялікую глядзельную залу. Пры гэтым, тэатр працягвае шукаць магчымаасці дадатковага даходу. Прыцягвае да супрацоўніцтва рэкламадальцаў, пашырае спектр паслуг: напрыклад, з’явіліся такія новыя кірункі камерыйнай дзейнасці, як экскурсіі па закулісі і тэатральная студыя для дарослых. У выніку, памер няпрофільных даходаў за мінулы год узрос больш чым у паўтара разы. Гэта

адбілася на заробку супрацоўнікаў тэатра.

— Канешне, ён яшчэ далёкі ад жадаанага, але мы працягнем рух у тым кірунку, — зазначыў гендырэктар.

Летась быў праведзены рэбрендзінг сайта: ён набыў сучасны дызайн, функцыянал, англійскую версію. Тэатр прадстаўлены ў найбольш папулярных сацсетках, абвесткі пра будучыя прэм’еры суправоджваюцца тызерамі спектакляў.

— Адзначу, група нашых падпісчыкаў ва “УКантакце” налічвае больш за пяць тысяч чалавек і з’яўляецца самай вялікай сярод беларускіх тэатраў краіны, — сцвярджае спадар Гарбузаў. — Штомесяц на старонку заходзіць каля 800 унікальных наведвальнікаў. Асноўная частка — маладыя людзі ва ўзросце 25 — 30 гадоў. Той самы кантынгент, за які мы павінны змагацца. Актыўная дзейнасць у інтэрнэце дае нам хуткую зваротную сувязь, якая выкарыстоўваецца пры планаванні далейшых вынікаў, а таксама для аналізу якасці

праведзеных мерапрыемстваў.

У рамках прафесійнага развіцця трупы на працягу года быў праведзены шэраг майстар-класаў спецыялістаў тэатральнага мастацтва, а брэсцкія актёры прынялі ўдзел у XII Міжнароднай летняй тэатральнай школе ў Падмаскоўі. На гэты год запланаваны ўдзел калектыву ў як мінімум чатырох міжнародных фестывалях. Робіцца крокі па захаванні памяці пра людзей, якія сваім талент аддалі служэнню тэатру: арганізаваны збор сродкаў, каб летам усталяваць у Брэсце панорамны дошкі народным артыстам БССР Анатолю Логінува і Таццяне Зарыно.

Як і многія абласныя тэатры, брэсцкі калектыв суткнуўся з праблемамі ў фарміраванні трупы: праасоўвае гендарны дысбаланс, не хапае маладых спецыялістаў, дасведчанага тэхнічнага персаналу. Для вырашэння гэтай праблемы Вячаслаў Гарбузаў прапануе аднавіць у Брэсцкім музычным каледжы актёрскі курс.

Вынікі года

Яшчэ 24 студзеня ў Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь падведзены вынікі Рэспубліканскага конкурсу па вылучэнні лепшых у сферы культуры за 2018 год. Ацэньваліся: практыка дзейнасці органаў мясцовай улады ў рэалізацыі дзяржаўнай культурнай палітыкі; прэтэндэнцы на званне “Чалавек года ў сферы культуры”. Па традыцыі, імёны пераможцаў былі названы 18 лютага, падчас выніковай калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Сярод лепшых і наша Настасся!

Яўген РАГІН

Далімо, што сярод узнагароджаных — прадстаўнікі лепшых абласных, гарадскіх (раённых), сельскіх (пасялковых) выканаўчых камітэтаў па рэалізацыі дзяржаўнай культурнай палітыкі. Горадам культуры названы Гомель.

Але больш падрабязна спынімся на званні “Чалавек года ў сферы культуры”. Тым больш, што ў намінацыі “Асвятленне пытанняў культуры ў СМІ” гэтак званне атрымала аглядальнік нашай рэдакцыі Настасся Панкратава. Не магу не сказаць колькі цёплых слоў пра гэтую прыгожую дзівічню, зольную ў журналісцкай прафесіі на ўсё, якая яшчэ і двух дзяцей вырашчалае — маладошкласніцаў Арыну і Ярыка. (Не вядома, як усё паспявае?!). У журналістыцы Настасся — амаль 15 гадоў, большасць з іх — у “Культуры”. Вельмі лёгкая на ўздых, яна пачынала ў аддзеле рэгіянальнай культуры. Чым жывуць беларускія вёска, мястэчка, раён ведае не з чужых слоў. Патрабавальная да сябе, гэтага ж патрабуе і ад іншых. Крытычны аналіз рэчаіснасці быў уласцівы для кожнага “вясковага” артыкула Настасі Панкратавай. Не цураецца яна і сацыяльна скіраванай публіцыстыкі. Любы яе артыкул — спроба шырай гаворкі з чытачом пра вечнае — веру, надзею, любоў... І спроба гэтая — заўжды ўдалая. Цягам апошніх гадоў журналістка паступова, але мэтанакіравана здолела стаць уплывовым тэатральным крытыкам. І ў развіцці сённяшняга нашага сцэнічнага мастацтва ёсць заслуга і Настасі Панкратавай.

У намінацыі “Бібліятэчная справа” званне “Чалавек года” займеца дырэктар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя Уладзіміра Леніна Марына Рафеева; “Музейная справа” — загадчык экспазіцыйнага аддзела Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя Суворова Алена Рысь; “Эстраднае мастацтва” — салістка Маладзёжнага тэатра эстрады Іна Афанасьева; “Цыркавое мастацтва” — кіраўнік заслужанага аматарскага калектыву Беларусі, узорнай студыі цыркавага мастацтва “Арэна” (Мазыр) Марыя Кузняцова; “Кінавідамастатства” — апэратар студыі “Летапіс” Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Анатоль Казазаў; “Архітэктура і рэстаўрацыя” — генеральны дырэктар “Белрэстаўрацыі” Уладзімір Змушко; “Выяўленчае мастацтва” — мастак-графік, сябра Беларускага саюза мастакоў Васіль Шаранговіч; “Манументальнае мастацтва” — скульптар-рэканструктар Мемарыяльнага музея-майстэрні Заіра Азгура Сяргей Агануа; “Тэатральнае мастацтва” — артыст драмы Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Зоя Белавосіц; “Музычнае мастацтва” — саліст Вялікага тэатра оперы і балета Станіслаў Трыфанаў; “Харэаграфічнае мастацтва” — вядучы майстар сцэны Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Ірына Яромкіна; “Захаванне гісторыка-культурнай спадчыны” — архітэктар праектаў майстэрні ландшафтнай архітэктуры і дызайну “Мінскпраект” Ганна Аксёнава; “Народная творчасць” — кіраўнік народнага тэатра лялек “Капялюш” (Наваполацк) Андрэй Рэікаў; “Народнае докарэграфічна-прыкладнае мастацтва” — гімнасц, загадчык Германавіцкага дома ганчара (Шаркаўшчынскі раён) Сяргей Рымдзёнак, “Клубная дзейнасць” — галоўны рэжысёр аддзела традыцыйнага мастацтва і культурна-дасуговай дзейнасці Магілёўскага абласнога металічнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы Наталля Маісеева; “Педагагічная работа з творчай моладдзю” — загадчык кафедры харавага дыржыравання Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Ірэна Бадзяк.

Са смартфонам па цікавостках Гродзеншчыны

З распедама пра прыярытэтныя кірункі ў працы ўстаноў культуры свайго краю выступіла начальнік упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Алена КЛІМОВІЧ.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

— Адною з галоўных нашых задач на сёння з’яўляецца забеспячэнне ўстаноў адукацыйнай сферы культуры Гродзеншчыны музычнымі інструментамі. У снежні 2018 года мы набылі іх 102 адзінкі. Амаль 50 працэнтаў з іх было накіравана ў сельскія школы. Закупка ажыццяўлялася з улікам забеспячэння навучэнцаў не толькі вучэбнымі, але і канцэртнымі інструментамі, якія дазваляюць годна прадставіць вобласць на конкурсах.

Звыш двух тысяч навучэнцаў прынялі летась удзел у конкурсах рознага ўзросту. З іх 909 сталі лаўрэатамі і дыпламантамі, 65 навучэнцаў атрымалі заахвочванні спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Хачу адзначыць, што шасцёра — са школы мастацтваў у аграгарадку Гальшаны, у якой навучаецца ўсяго 120 дзяцей.

Галоўнай культурнай падзеі мінулага года стаў XII Рэспубліканскі Фэстываль нацыянальных культур у Гродна, які за тры дні сабраў 275 тысяч чалавек. У вобласці шмат увагі надаецца арганізацыі вольнага часу жыхароў сельскіх аддаленых населеных пунктаў. Амаль кожны з аграгарадкоў мае сваё брэндавае мерапрыемства. Асабліва ўвага — тым рэгіёнам, дзе знаходзяцца ўнесеныя ў Дзяржаўны спіс аб’екты нематэрыяльнай спадчыны. Пра ўсе фэсты можна працягчы ў інтэрнэце: на розных сайтах і ў рэгіянальных СМІ мы размясцілі календар культурных падзей з кароткімі анонсамі і кантактнымі звесткамі на некалькіх мовах. Гэты агляд змяшчае больш за 400 мерапрыемстваў.

На інтэрнэт-рэсурсах таксама з’явілася разнамоўная інтэрактыўная карта брэндавых мерапрыемстваў Гродзеншчыны, інтэрактыўная карта музеяў і гісторыка-культурных каштоўнасцей рэгіёна. Да лета будзе завершана алічбоўка музейных экспазіцый для стварэння віртуальных экскурсій. Сумесна з упраўленнем спорту і турызму аблвыканкама да 1 мая будзе створана спецыяльнае мабільнае прыкладанне па Аўгустоўскім канале з уключэннем усіх турыстычных прывабнасцяў гэтага аб’екта.

У вобласці вялікая ўвага надаецца стварэнню музейных экспазіцый на базе ўстаноў клубнага і бібліятэчнага тыпаў. Адкрыта 48 музейных экспазіцый, якія летась наведала 54 тысячы чалавек. Нельга сказаць, што ўсе яны працуюць аднолькава эфектыўна, але досвед для пераймання дакладна ёсць: напрыклад, музеі беларускага ручніка, пісанкі, керамікі.

За мінулы год Гродзеншчыну толькі ў рамках бязвізавага ўезду наведала 95 тысяч замежных турыстаў. Мы плануем, што нашы музеі і помнікі архітэктуры стануць запатрабаванымі ў гэтай рэгіёна, якія выпраўляюцца ў Беларусь на П’Еўрапейскія гульні. Шмат замежнікаў прыязджаюць да нас з боку Польшчы і Літвы. Для іх мы распрацоўваем адмысловае мабільнае прыкладанне, у якім можна будзе знайсці звесткі пра помнікі архітэктуры, музеі, пункты харчавання і адпачынку ўздоўж адпаведнай трасы

Мб. Дадам, што на адноўленай трасе будуць усталяваны дарожныя знакі з аналагічнай інфармацыяй пра выдатныя мясціны рэгіёна.

Асабліва ўвага надаецца тым паселішчам, дзе няма стацыянарных устаноў культуры. У чатырох раёнах вобласці, у якіх пакуль адсутнічаюць аўтаклубы, канцэртныя праграмы ладзяцца з выкарыстаннем транспарту аддзелаў культуры райвыканкамаў або раённых цэнтраў культуры.

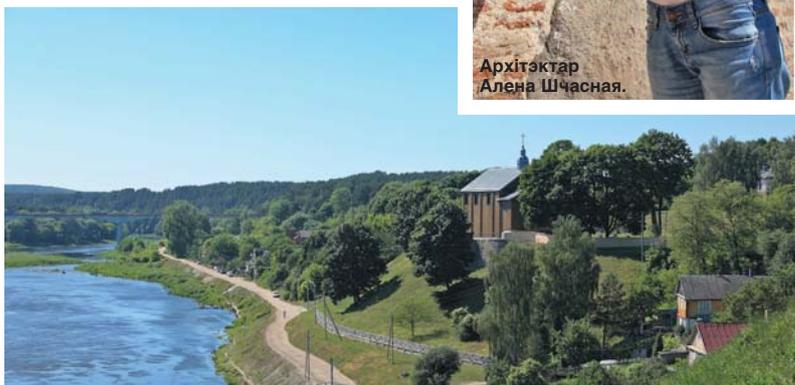
Прыярытэтным кірункам у вобласці з’яўляецца работа па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны. Напрыклад, аднаўленне Старога замку дазволіць зрабіць адзіны міжнародны маршрут, які звязва чатыры рэзідэнцыі караляў Рэчы Паспалітай: у Кракаве, Варшаве, Вільнюсе і Гродна. Працягваюцца работы ў паўднёва-заходняй вежы Лідскага замка, вежы Гальшанскага замка, на мурах Крэўскага замка, у палацава-паркавым комплексе “Свяцк”. Завяршыліся рамонтныя работы ў Каложскай царкве, заменены дах на сядзібе Мішкевічаў у Навагрудку.

За кошт спонсарскіх сродкаў завершаны работы па рэстаўрацыі часткі англійскага пейзажнага парку і аднаўленні гідратэхнічных збудаванняў і кітайскай альтанкі Музея-сядзібы Мікалая Клеафаса Агінскага. Дастаткова паспяхова стала праца ўстаноў культуры па атрыманні фінансавання ў рамках праектаў трансгранічнага супрацоўніцтва.

У першым квартале 2019 года павінна завяршыцца рэканструкцыя абласной філармоніі. Сёлета плануецца перавесці абласную бібліятэку ў асобны будынак, а на вызваленых плошчах у перспектыве можна будзе стварыць мастацкую галерэю.

Архітэктар Алена Шчасная.

Ідэі новыя, традыцыя — жывая

Наконт сённяшніх перспектыв развіцця фестывальнага руху ў Беларусі, а таксама адметных напрацовак арганізатараў “Славянскага базару ў Віцебску” разважаў у сваім дакладзе генеральны дырэктар Цэнтра культуры “Віцебск” Глеб ЛАПІЦКІ.

Фэстывальны Віцебск.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Па яго словах, правядзенне фестываляў у суверэннай Беларусі сталася залогам фарміравання традыцый сучаснага мастацкага жыцця. Шырокі спектр форумаў сведчыць пра запатрабаванасць перспектывнасць іх развіцця.

Адным з актуальных кірункаў па захаванні ідэнтычнасці чалавека і развіцці нацыянальнай культуры і творчасці, на думку дакладчыка, з’яўляецца падтрымка святаяў, фестываляў, конкурсаў і іншых формаў культурнай дзейнасці. Тым больш, што сёння арганізатары фестываляў заўсёды знаходзяцца ў пошуку новых і цікавых ідэй.

Як мяркую кіраўнік Цэнтра культуры “Віцебск”, пастаянна зменлівыя сацыяльна-эканамічныя ўмовы, у тым ліку і аб’ём бюджэтнага фінансавання сферы культуры, з’яўляюцца фактарамі, якія стрымліваюць развіццё фестываляў. Таму шмат што ў гэтым ключы залежыць ад энтузіязму і аўтарытэту арганізатараў. Пры гэтым, фестывальна-дзейнасць займае годнае месца ў прыярытэтных агульнадзяржаўнай і рэгіянальнай культурнай палітыкі.

Цэнтр культуры “Віцебск”, па словах Глеба Лапіцкага, што раз пацвярджае статус адной з вядучых устаноў культуры ў краіне ўзроўнем сваіх міжнародных праектаў. Так, на прафесійным конкурсе “Брэнд года” ўстанова адзначана як лідар у галіне маркетынгу і брэндыву ў намінацыі “Культура і мастацтва” за Міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”. А Міжнародны фес-

тываль сучаснай харэаграфіі (IFMC) з’яўляецца паўнапраўным членам Міжнароднага Савета па Танцы пры UNESCO.

За сваю шматгадовую гісторыю “Славянскі базар” набыў уласныя традыцыі. Але пры гэтым дырэкцыя штогод прапануе новыя ідэі для развіцця гэтага знакамітага форуму мастацтваў. Напрыклад, сёлета асновай канцэпцыі фестываля стануць шматфарматнасць і разнажанравасць, а таксама падзейнасць, выяўленая ў правядзенні эксклюзіўных праектаў на ўсіх пляцоўках. Усё гэта яшчэ раз пацвердзіць высокі статус фестывальнага мастацтваў як унутры Беларусі, так і далёка за яе межамі. Таксама вялікая роля будзе нададзена інтэрактыўнасці, якая ўлічвае запатрабаванасць рознаўзроставай аўдыторыі глядачоў на аснове аналізу топаваых рэйтынгаў тэлеканалаў і радыёстанцый ды апытанняў у афіцыйных групах фестываля ў сацыяльных сетках.

Як адзначыў кіраўнік Цэнтра культуры “Віцебск”, значную дапамогу на ўсіх этапах падрыхтоўкі і правядзення фестываля аказвае кіраўніцтва горада і вобласці. Прыкметныя вынікі дасягнуты ў мадэрнізацыі інфраструктуры і эстэтызацыі гарадскога асяроддзя. Аднак удасканаленне тут яшчэ ёсць куды. Па словах дакладчыка, пытанні пражывання, харчавання і лагістыкі ўдзельнікаў фестываля дасюль застаюцца актуальнымі. Гэта штучна абмяжоўвае развіццё форуму.

Як падкрэсліў Глеб Лапіцкі, вырашыць гэтую і многія іншыя праблемы здатныя адно зладжаныя сумесныя намаганні муніцыпальных уладаў і Дырэкцыі фестываля.

У Дзень роднай мовы “К” вырашыла задаць сем пытанняў — лічба, пагадзіцеся, харошая і удалая — пра розныя моўныя праблемы кандыдату філалагічных навук, дацэнта Дзмітрыю ДЗЯТКО, які ўжо не першы год узначалвае кафедру мовазнаўства і лінгвадыдактыкі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Дзмітрый Дзятко.

— Беларускамоўная рэклама, курсы “Мова нанова”, “Мова ці кавя”, беларускамоўныя суполкі ў сацыяльных сетках... Мова — гэта мода? Ці гэта часовы трэнд, які праз колькі гадоў сьліве, змяніўшыся на які-небудзь іншы?

— Прадпрыемальнікі ва ўсе часы ўмелі добра лічыць грошы. Таму калі беларускамоўная рэклама ёсьць — значыць, яна працуе. Прычым у апошнія гады па-беларуску рэкламуецца шмат тавараў, скажам так, прэміум-сегмента, разлічаная нават не на сярэдні клас. Іншымі словамі, частка бізнес-эліты сімпатызуе беларускай мове. Гэта вельмі важна. Таму, з аднаго боку, беларускамоўная рэклама і разнастайныя курсы па вывучэнні мовы — гэта, канешне, трэнд. Але, з другога боку, гэты трэнд у спрыяльных умовах можа стаць традыцыяй.

Мы павінны разумець, што, калі не захаваем сваю родную мову, апініёмся на задворках шывілізацыі.

— Вельмі часта кантактую з выпускнікамі журфака БДУ, якія працуюць у розных СМІ Беларусі, з калегамі, якія размаўляюць па-беларуску, у тым ліку і з філалагічнай адукацыяй. Дык вось, праблемы ў многіх адны і тыя ж — слабая беларуская мова. Нязьданыя нарматыўных канчаткаў слоў (залежыць блятаніна — у канчатках назоўнікаў мужчынскага роду адзіночнага ліку ў родным склоне), русізмы ў галіне фразеалогіі, сінтаксісу і гэтак далей. Як вы лічыце, па якой прычыне выпускнікі многіх ВНУ краіны даволі часта парушаюць моўныя нормы?

— Магчыма, для выкладчыка мае погляды на гэтую праблему занадта ліберальныя... Я лічу, што канчаткі, блятаніна ў словаўжыванні, рускія выразы — усё гэта некрытычна на фоне жадання чалавек гаварыць і працаваць на беларускай мове. Прычына невалодання нормаў зразумелая — адсутнасць рэгулярнай маўленчай практыкі. Сучасныя ўніверсітэцкія праграмы пабудаваны такім чынам, што выпускнік-філолаг або журналіст можа авалодаць усімі тонкасіямі роднай мовы. Але ў дадатак павінна быць жаданне і магчымаць практыкавацца. Тым не менш, я перакананы, што лепш дрэнна гаварыць па-беларуску, чым не гаварыць ніяк.

— Згодна з выданымі апытаннем, зробленым Інфармацыйна-аналітычным цэнтрам пры Адміністрацыі Прэзідэнта і змяшчаны на яго сайце ў зборніку “Рэспубліка Беларусь у лясце гораў сацыялогіі”, на “трасянец” гавораць паміж сабой у сярэднім 43,5 працэнта апытаных. Магчыма, справа слагава ведання беларускай мовы — у гэтым? А ўвогуле, колькі і чыжка спецыялісту вызначыць той момант, калі заканчваецца “трася-

ка” і пачынаецца беларуская ці руская мова?

— Матэматыка — навука дакладная, і вельмі часта дапамагае прадстаўнікам навук гуманітарных. Але пры гэтым важна правільна разумець матэматычныя дэдзенья. Патлумачу.

Па-першае, мы павінны разабрацца з тым, што такое *трасянка*. Па-сутнасці, гэта незаконнанароджанае дзіця беларускай і рускай моўных сістэм, якое з’явілася ва ўмовах маскульту. Асноўная прычына — жаданне чалавек “абінтэлігенціцца”, пацвердзіць сваю прыналежнасць да “сапраўднай культуры”. На працягу апошніх некалькіх стагоддзяў беларускае настолькі настойліва прывівалі думку пра “вясковасць” іх мовы, што яна прыжылася досыць трывала. Многім пакаленням вясковцаў, якія пераязджалі ў гарады, было няёмка гаварыць па-свойму, а недапог адукацыі не дазваляў карыстацца рускай літаратурнай мовай. У выніку ў іх маўленні захаваліся беларуская фанетыка і граматыка, а лексіка была змяшаная. Аднак! Працэнт “рускага” і “беларускага” кампанентаў “трасянікі” істотна змяняецца ў залежнасці ад канкрэтнай камунікатывнай сітуацыі. Таму 43,5 працэнта — гэта як сярэдняя тэмпература па бальніцы.

Па-другое. Не існуе медалыкі, якая б дазволіла размежаваць “трасянку” і беларуска-рускай, беларуска-літоўскай, беларуска-польскай, беларуска-лацьшскай, беларуска-ўкраінскай пераходных гаворкі, на якіх традыцыйна гавораць па абодва бакі дзяржаўнай мяжы.

І апошні важны момант. Мне складана ўявіць беларуса, які на пытанне “На якой мове вы гаворыце?” так і адкажа: “На трасяніцы”. Можа сказаць, што “на сваёй”, “па-свойму”, “на мясцовай”, “на тутэйшай”, але каб “на трасяніцы” — ніколі. А такой “сваёй” часта з’яўляецца не “трасянка”, а родная гаворка, якой спакон веку карысталіся ў яго мясцовасці. Таму паўстае праблема інтэрпрэтацыі. Ну а калі ўлічыць, што аснова ў нашай “трасяніцы” — усё ж беларуская, то ў маёй інтэрпрэтацыі ўсё гэтыя 43,5 працэнта — носьбі-

Мова — у прэміум-сегменце

Сем пытанняў мовазнаўцу са стажам

ты і карыстальнікі найперш беларускай мовы.

— Пра трэнд на пачатку размовы я спытаў нездарма. У сферы культуры падобных трэндаў — безліч: гэта і выданне невялікіх слоўнікаў бібліятэкарамі, і справядства на беларускай мове (праўда, ад яго частусьці нядаўна адмовіліся на Брэстчыне), і стварэнне “Мапы дыялектаў” ды многае іншае. Ці ёсьць падобныя ініцыятывы сярод школьных настаўнікаў? Можа, ім аб’яднаць намаганні з бібліятэкарамі? Скажам, збіраць матэрыялы для тых жа дыялектных слоўнікаў маглі б і вучні сельскай школы пад наглядом дасведчанага педагога і бібліятэкара...

— Грамадская ініцыятыва цікавая і карысная амаль ва ўсіх выпадках, бо само грамадства заўсёды лепш адчувае свае патрэбы. Аднак ёсьць выключэнні.

— Для яе вырашэння маглі бы выданы слоўнікі, нават нарматыўных. Безумоўна, дасведчаны “Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь” мае вельмі важнае значэнне для ўнармавання тапонімаў. Аднак тут пытанне не толькі ў правільным лінгвістычным раізнні, а яшчэ і ў самапавазе. У беларускай вельмі глыбока сядзіць няёмкасць за ўсё сваё і сімпатыя да чужога — рускага, польскага, нямецкага — не істотна. Таму ў свой час спрадвечныя назвы накіштат Пляшкі, Казодзі, Худзаны, Парасятнікі, Швалі актыўна замяняліся безабліччымі, але “ідэалагічна выверанымі” *ўляндаўкамі, ільчоўкамі, акціабрамі, рэссветамі, першмайскімі і новымі жыццямі*.

На мой погляд, навука — адно з такіх выключэнняў. Практыка, калі слоўнікавыя матэрыялы збіралі праз сетку мясцовых карэспандэнтаў, была калісьці ў 1920-я гады. І для свайго часу яе можна лічыць апраўданай, таму што за кароткі тэрмін патрэбна было падняць велізарны пласт краязнаўча-лінгвістычных скарбаў. Цяпер, калі мы ўжо маем сотні

тэ, што звязана з вытокамі. Калі назвы *Мёры і Лёзна* выкарыстоўвалася з сярэдзіны XVI стагоддзя, то гэта і ёсьць традыцыя.

Адносна сучаснасці... Канешне, у афіцыйных сферах я раў бы карыстацца выключна нарматыўнымі варыянтамі тапонімаў — тымі, якія ёсьць у названым даведніку. Бо менавіта ад журналістаў, настаўнікаў, грамадскіх дзячэаў залежыць іх папулярнасць.

— А ўвогуле, ці не варта было б стварыць у Беларусі які-небудзь дзяржаўны орган ці камісію, члены якой назіралі б за тым, каб у рэкламе, у назвах вуліц, у надпісах на спажывецкіх таварах была выкарыстана нарматыўная беларуская мова, без памылак і парушэнняў?

— Такія ідэі ў апошнія гады неаднаразова абмяркоўвалася грамадскасцю. Асноўны аргумент, чаму такі орган патрэбны, — нібыта дзякуючы яму можа павысіцца культура беларускага маўлення. Але асабіста я не вельмі падтрымліваю гэтую ідэю. Сёння вытворцы, арганізатары імпрэз, прадпрыемальнікі дастаткова актыўна выкарыстоўваюць беларускую мову, паколькі гэта эфектыўны спосаб прыцягнуць увагу. І калі нехта з вытворцаў, напрыклад, сыру напісаў, што ён называецца “Слівавым”, а не “Варшковым”, то гэта ўсё роўна крок наасустрач беларускасці. Няхай сабе і не надта ўпэўнены. Сёння каб выправіць такія неістотныя памылкі, дастаткова ракіць грамадства, скажам, у сацыяльных сетках. А стварэнне новых дзяржаўных органаў прывядзе да малавыніковай рэгламентацыі. І ў такіх умовах вытворцы пойдуч прасцейшым шляхам — будуць пісаць па-руску.

З назвамі вуліц сітуацыя іншая. Любая шылда афіцыйнага характару — гэта аўтарытэт мясцовай улады. І памылкі будуць сведчыць пра неахайнасць у іх працы. Таму практыка афіцыйнага зацверджання надпісаў на ўказаных месцах і шылдах з назвамі лінгвістычным раізнні, а яшчэ і ў самапавазе. У беларускай вельмі глыбока сядзіць няёмкасць за ўсё сваё і сімпатыя да чужога — рускага, польскага, нямецкага — не істотна. Таму ў свой час спрадвечныя назвы накіштат Пляшкі, Казодзі, Худзаны, Парасятнікі, Швалі актыўна замяняліся безабліччымі, але “ідэалагічна выверанымі” *ўляндаўкамі, ільчоўкамі, акціабрамі, рэссветамі, першмайскімі і новымі жыццямі*.

— Як вы лічыце, ці трэба ўвядзіць дапаўняльнікі сферы культуры і настаўнікам, якія выкарыстоўваюць беларускую мову пры навуцанні народных раіствам, правядзенні музейных экскурсій або пры выкладанні матэматыкі, хіміі, фізікі, прыродазнаўчых і іншых дысцыплін? Наволькі апраўданая падобная тактыка і ці прынясе яна, на вашу думку, станоўчы вынік?

— Падобны вопыт у нашага грамадства ёсьць. І не магу сказаць, што ён адназначна станоўчы. Мова павінна аб’ядноўваць людзей. А фінансавы фактар — не лепшы аб’яднальнік. Знойдуча настаўнікі, у якіх па-беларуску будзе толькі “добры дзень” і “да пабачэння”. Калі беларускасць пачне асацыявацца з прагнасцю — што ў гэтым добрага?.. Такім чынам мы паставім людзей у розныя ўмовы. На мой погляд, актыўна выкарыстанне беларускай мовы зможа толькі ўнутраная матывацыя — людзі павінны разумець, што без ведання роднай мовы (як і некалькіх замежных) нельга будзе атрымаць прэстыжную адукацыю, зрабіць пастыжовую кар’еру, плённа займацца бізнесам і гэтак далей.

Гэтыя радкі пішу ў Дзень роднай мовы — 21 лютага. У мяне шмат перад ёю даўгоў і абавязкаў. Таму сярод сённяшняй пошты, сярод шматлікіх пісьмаў іншага зместу скразной лініяй агульнага аглядавага тэксту хачу прапанаваць менавіта тэму мовы. Прынамсі, я пастараюся, каб так яно і было. Вельмі шмат цікавых згадак назапасілася на гэты конт.

Яўген РАГІН

Хтосьці збірае грошы, а я — словы. Не памятаю, у якім класе, калі чытаў Кузьму Чорнага, мяне літаральна агаломшыла, вывела з сябе, давало да плачу вось якое словазлучэнне: “рыхтык колішні кравец”. Калі з другім і трэцім словамі ўсё было больш-менш зразумелым, дык першае муліла вострай косткай у горле. Што за “рыхтык”? Адкуль і для чаго? Балазе, маці са школы прыйшла і патлумачыла, што “рыхтык” — слова дыялектнае, а значэнне ў яго “той самы”. З таго часу я зразу меў, што дыялектнае — не самае горшае, і пачаў збіраць свой слоўнік...

Будзем спадзявацца, што мерапрыемствы з нагоды Дня матчынай мовы прайшлі калі не ва ўсіх, дык у большасці бібліятэчных ды клубных установах краіны. Пра пэўныя актыўныя і згадаў у мінулым аглядзе. Пра сёе-тое скажу і сёння. Да прыкладу, літаратурна-музычная гасцёўня “Матчына мова вуснамі жанчын” працавала ў цэнтралізаванай клубнай сістэме Маладзечанскага раёна. Што і казаць, цікавы гендарны падыход да раскрыцця тэмы: пра родную мову — жанчыны. Вядучы рэдактар ЦКС Маладзечанскага раёна Надзея Бондар тлумачыць сітуацыю так: “На сустрэчу былі запрошаны мясцовыя паэткі Тамара Бунта, Таццяна Атрошанка, Лідзія Гардынец, Тамара Аўсяніківа, Святлана Капуціцкая. Беларускія песні гукалі ў выкананні аматарскага аб’яднання “Бабулі XXI стагоддзя” (назва — супер! — Я.Р.). Этнографічны клуб “Кола” наладзіў майстар-клас, падчас якога лютыя ахвотныя мелі паспабаваць сябе ва ўменні выконваць народныя танцы”.

Недахоп мужчын на галоўнай сцэне нашага агляду варта, на мой погляд, кампенсаваш. Што і робіць загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Зэльвенскай (даўно адсюль навін не было) раённай бібліятэкі Вольга Камякевіч. Яна распавядае пра

Ахапцэн свежае паветра!

- На здымках:**
- 1 Ізабелінскі дом культуры прэзентуе толькі беларускае.
  - 2 Пра родную мову — у Мураванай Ашмянцы.
  - 3 Хто б сказаў, што гэты вытанчаны чалавек праваў кавалём. Іван Шчурко чытае вершы.
  - 4 Сяминар у Бабруйску. Вось такім павінен быць сцэнічны рух.

вечар-сустрэчу з паэтам земляком Іванам Шчуркам Надзея Бондар тлумачыць сітуацыю так: “На сустрэчу былі запрошаны мясцовыя паэткі Тамара Бунта, Таццяна Атрошанка, Лідзія Гардынец, Тамара Аўсяніківа, Святлана Капуціцкая. Беларускія песні гукалі ў выкананні аматарскага аб’яднання “Бабулі XXI стагоддзя” (назва — супер! — Я.Р.). Этнографічны клуб “Кола” наладзіў майстар-клас, падчас якога лютыя ахвотныя мелі паспабаваць сябе ва ўменні выконваць народныя танцы”.

Здарылася так, што словы пачалі мяне карміць. Я іх запаважаў яшчэ больш. І не пагадзіўся з даследчыкам Міколам Абабуркам, які пісаў: “Наша мова выступае ў дзвюх разнавіднасцях — літаратурнай і дыялектнай. Першая — унарманная і адшліфаваная спецыялістамі. Другая — тэрытарыяльна абмежаваная і беспісьмо-

вая”. Так шліфавалі, што ў іншых месцах толькі пылі і застаўся. Я больш згодны з Кузьмой Чорным. Моўная рэінкарнацыя, калі хочаце, выратаванне — у больш актыўным ужыванні дыялектнай. І не павінна яна, па маім меркаванні, стаяць асобна ад літаратурнай. Менавіта ў размоўнай лексіцы — працяг і развіццё агульнапрынятай. За кошт

дыялектызмаў павінны прырастаць сінанімічныя і антанімічныя шэрагі, што нададць лексіцы яркасці, самабытнасці, прыроднай прыгажосці і пераканаўчасці. Яшчэ на маім веку настайнік у адпаведнасці з методкай выкладання павінен быў зніжаць адзнаку вучню за выкарыстанне дыялектызмаў. А менавіта яны, лічу, і робіць мову матчынай.

Дзел Сцяпан падараваў мне, малому, хімічны сінечырвоны аловак і сказаў: “Калі ў школу пойдзеш, ён табе як знаходка будзе!” Мне пастаянна правяць маю “знаходку” (нашкі на першым складзе) на “знаходку”. Я пастаянна супраціўляюся. Першы лексічны варыянт — больш семантычна афарбаваны, хоць і менш адшліфаваны.

Дык вось, як знаходка стаў для кіраўнікоў гэтакіх калектываў не клубных і адукацыйных устаноў Бабруйска семінар-практыкум “Асабліваці арганізацыі работы самадзейнага тэатральнага калектыву”. Справа ў тым, што неўзабаве албудзца другі гарадскі конкурс тэатральнага мастацтва “У святле сафітаў Бабруйска”. Так што дадаткова вучоба тут — як раз да месца. Актрыса Марілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча Вольга Матвеева правяла майстар-класы па сцэнічным руху, паказала, як раскрыць сябе, выкарыстаць нестандартнае мысленне, развіць увагу, памяць, фантазію, а таксама — пластыку. Кіраўнік узорнага тэатральнага калектыву “На Біс” ДШМ № 1 імя Яўгена Цікошка горада Бабруйска Алесь Манько адказвала за правядзенне праграмы майстар-класаў па сцэнічнай мове. Назва мерапрыемства — “Слова як важнейшы кампанент спектакля”. Як багна, са слова і тут усё пачалося.

Я тады яшчэ ў “ЛіМе” працаваў. І вось прыходзіць да мяне Ніл Гілевіч. У руцэ — свежы нумар тднёвіка з маім артыкулам, а ў ім — сёе-тое падкрэслена. Пытаецца: “Вось тут ты напісаў “У іх цяжыняма”, што меў на ўвазе?” Адказваю шанюнаму Нілу Сымонавічу: “Цяма — гэта розум па нашаму, па-веткаўску”. “Ну, так, — працягвае Гілевіч. — “Недацімаць” — гэта “незразумець”, а “цямакі” — “разумны”. І пайшоў, вялікі і велічны. А мне і па сёння душу грэе, што мае гульні ў словы прыйшліся класіку даспадобы.

Ведаеце, колькі ў слова “гультай” сінонімаў? Так. Процьма. Абобок — гэта з агульнаўжывальных. А вось экзоты: дзінгуб, лавік, лянгуз, лут, ярыга. Сінанімічны шэраг можна працягваць да бясконачасці.

І хто сказаў, што выкарыстанне гэтых дыялектызмаў мову нашу сапсуе?

Дарэчы, слова “лянівец” выкарыстоўвае ў сваім допісе вядучы металыст па этнаграфіі і фальклору Ваўкавыскага раённага цэнтры культуры Наталля Бінкевіч. Лянівец, сцвярджае яна, — прыстасаванне для здымання абутку, якое месціцца недзе на падлозе. Нават нагінацца не трэба: зачэпіўся пяткай і хадзі басанож. Лянівец — толькі адзін з экспанатаў музейнай экспазіцыі “Ізабелінскі кулінарны”. “Экспазіцыя, — піша аўтарка, — аб’яднала гаспадарскі досвед, дыяліні сялянскай ды мяшчынскай кухні і кулінарны вопыт тутэйшага люду. Усе музейныя прадметы — аўтэнтычныя. А створана экспазіцыя для захавання рэцэптаў, традыцыйнай кухні Ваўкавышчыны, папулярныяці элементай нематэрыяльнай культурнай спадчыны “Комплекс уменняў вырабу традыцыйнага вясельнага каравая на Ваўкавышчыне”. Далей аўтарка распавядае пра печ, дзе жыў хатнік, ды шматлікія рэцэпты страваў, якія можна ў ёй прыгатаваць.

Загарадачка Мураваная Ашмянка, што на Ашмяншчыне, ліст нам даслала бібліятэкар СБ Таццяна Ціхановіч. Яна піша: “Наш народ мае надзвычай цікавую і драматычную гісторыю. Неаднаразова праз наш край праходзіла крывавае наваля ваенных ліхалеціў. Але мы выставілі, захавалі мову, культуру, традыцыі. Сённяшняя наша задача — не згубіць каштоўны скарб і данесці яго з годнасцю да наступнага пакалення. У гэтым працэсе вялікую ролю адыгрывае жаданне кожнага з нас разабрацца ў тым, што было, чаго ўжо няма.” Дзеля гэтага Таццяна Іосіфаўна займаецца са сваімі чытачамі краязнаўствам, да драбніц вывучае гісторыю вёскі, рэгулярна дзельціцца вынікамі гэтай справы ў бібліятэчнай гасцінай “Сцежкамі роднага краю”.

І напрыканцы — пра наватворы, словы, якія маюць канкрэтнае аўтарства. Стрыечны дзідзька Мішчык выводзіў маленькую пляменніцу Маню на вяснову вуліцу, зрываў з сёй галавы дэмсезонную фуражку і строга загадваў: “Ахапцэн свежае паветра!” Гумарыстычная інтэрпрэтацыя беларускага дзеялова “хапай” пад слоўка нібыта замежнага паходжання дадае ўсёй фразе не толькі камічнасці, але і аптымізму.

Хтосьці з акадэмістаў скажа: “Здэк з кода”. А я скажу: “Пазітыўная гульня ў словы, якая вучыць радавацца жыццю!” Спадарства, вясна на носе. Выходзьце часцей пад сонейка і ахапцэн свежае паветра!

Хай не пакрыўдзяцца на мяне кіраўнікі ўстаноў культуры Валаўска, але самае моцнае ўражанне на мяне ад наведвання гэтага аграгарадка зрабіла зносіны з тым яго жыхаром, якога я запрасіў на ролю рэцэнзента. Кароткай гутаркі з ім мне хапіла для таго, каб зразумець: так, 40 гадоў розніцы ва ўзросце паміж людзьмі — гэта тэрмін, які абумоўлівае істотную розніцу ў поглядах на сучасную культуру і расстаноўку ў ёй прыярытэтаў. Але “прымірыла” мяне з падраस्ताючым пакаленнем тое, што яго ацэнка стану рэчаў у мясцовай сферы баўлення вольнага часу ў цэлым мне падалася знаёмай. Недзе я ўжо такое сустракаў. Таму супакоіўся...

Алег КЛІМАЎ, Мінск — аграгарадок Валаўск Ельскага раёна — Мінск, / Фота аўтара

Цэнтр народных традыцый: добры і звонку...

...і знутры.

У чаканні Сашы і Цімы

УРОКІ КРАЯЗНАЎСТВА

На чале Цэнтра народных традыцый Галіна Бурміч знаходзіцца шосты год, але культуры служыць — 21, прайшоўшы, у прыватнасці, прыступкі мастацкага кіраўніка ўстановы, бібліятэкара мясцовай “публічкі”, кіраўніка народнага фальклорнага ансамбля “Валюшкі”.

— Заняўшы пасаду дырэктара, я паставіла перад сабой некалькі задач, — распавядае Галіна Мікалаеўна. — Першая — захаваць ранейшыя напрацоўкі нашай установы, яе асноўную лінію, калі ўхлі у дзейнасці рабіўся на традыцыйны сельскі фальклор. Затым — унесці нейкі струмень асучаснення. Дапусцім, пры правядзенні абрадаў іх кананічныя рысы павінны заставацца непарушымі, але падача матэрыялу можа быць больш лёгкай, разлічанай на маладых выканаўцаў і маладую аўдыторыю. Гэта тычыцца і манеры выканання песень ды танцаў.

— Але супраць такіх стылізацый сёння выступаюць прафесійныя фалькларысты з імем і навуковымі ступенямі, — заўважыў я. — Маўляў, скажацца гістарычная праўда, а ад скажэння да замішчэння — рукой падаць.

— Дык я пра тое і кажу! — тлумачыць спадарыня Бурміч. — У творчасці нашых калектываў мірна суседнічаюць і абсалютна аўтэнтычныя праграмы, якія дайшлі да нас, як лічыцца, у першакрыніцы або бліжэй да яе варыянце, і нумары, што маюць дачыненне хутчэй да масавай фольк-культуры, а не да чыстай этнік, некранутай новымі павевамі і часам. На мой погляд, гэта нармальна і правільнае з’ява — своеасабліва перазагрузка, калі мы хочам, каб маладзёў канчаткова не адварнулася ад культуры і мастацтва бабуль і дзядуль, а захоўвала іх і развівала. Тое ж самае ўжо колькі гадоў адбываецца з класічнай музыкой, калі яна прапаноўвае слухачу ў сучасных аранжыроўках.

Мяркуючы па ўсім, Галіна Мікалаеўна мае рацыю, ва ўсім выпадку — у практыцы на Валаўск. Такі яе

падыход моладзь прываблівае: з пяцідзесяці навучэнцаў мясцовай школы (у вёсцы каля 600 жыхароў) 39 займаецца ў фарміраваных ЦНТ — сольнага і вакальнага спеваў, народна-бытavoга і эстраднага танца. Іх высылкі не застаюцца незаўважанымі СМІ, што, вядома ж, важна пры папулярызатыі той жа народнай творчасці. Пра калектывы і юных артыстаў паасобку часцяком пішуць у газетах, здымаюць рэпартажы і перадачы. Ды і для дзяцей увага і прызнанне — гэта стымул у далейшым іх сама-

сям’ёй і школай — закладзі ў падлетках аснову любові да сваёй радзімы, цікавасці да яе мінулага і сучаснасці.

Гэтакі жа эмацыйнай і шчырай была мая суразмоўца, калі я напрасіў падзяліцца яе тым, што турбуе ў працы. — Цяжкавата з планам платных паслуг, — прызналася яна. — Складаецца ўражанне, што цяпер мы працуем у першую чаргу дзеля яго выканання, а не так, як раней, калі наш дзвіг быў “Усё для людзей!”

Усе імпрэзы, якія праводзіцца Цэнтрам, платныя. І

яны прыходзяць па кніжкі. Я ім і распавядаю аб новых паступленнях, раю, што пачытаць, сакротичаем нават — яны мне наведваюцца, як у іх прайшоў дзень, як ідуць справы ў школе, што дома адбываецца.

У Год малой радзімы сумесна з Цэнтрам народных традыцый бібліятэка Валаўска, надаўшы асноўную ўвагу савецкаму і цяперашняму перыядам у яго гісторыі. Наогул, мерапрыемстваў устаноў праводзіць шмат, сумаваць насельнікам агра-

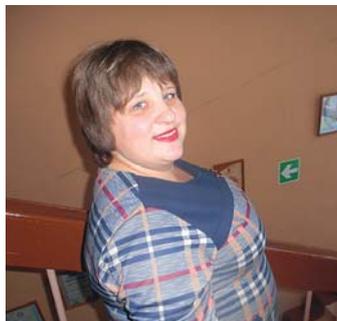
Як хацелася б таксама мець фотаапарат, з дапамогай якога фіксавалася б цяперашняя гісторыя самой бібліятэкі, аўдыё- і відэагэніку, здатную дапамагчы ў правядзенні мерапрыемстваў.

ХІП-ХОП “РУЛІЦЬ”

Трынаццацігадовая Валерыя Іваніца пяць гадоў таму разам са сваімі бацькамі і трыма братамі пераехала ў Валаўск з Украіны. Амаль адразу пачала хадзіць у Цэнтр — балазе, пачатковы творчы багаж у яе ўжо быў: дзіцячая школа маста-

з настаўнікамі, трошкі не любяць яны мяне, на розных мовах мы часам размаўляем: яны адно кажуць, а я сваё даказваю. Але школа ў нас класная! Дзеці ў ёй вучацца вельмі таленавітыя — значыць, і настаўнікі таленавітыя. Пастаянна займаем прызывыя месцы ў алімпіадах, спартыўных спаборніцтвах, аглядах мастацкай самадзейнасці.

А культура наогул у Валаўску... Не ведаю, можа таму, што я ў ёй знаходжусь, мне здаецца, нібы ўсё ў нас у аграгарадку з ёй добра, нават весела. Калі ў дзяцей ёсць цяга да мастацтва, то гурткоў у Цэнтры дастаткова, каб знайсці там нешта блізкае сабе.

Сучасная Галіна Бурміч.

Галіна Літвіненка на варце кнігі.

Спявачка і танцоўка Валерыя Іваніца.

развіцці, выбары жыццёвага шляху.

— Праўда, — прызнаецца дырэктар, — з культуры свой далейшы лёс звязваюць не так шмат нашых выхаванцаў. Сумна, але... не вельмі. Калі мы сустракаемся з ім нават праз гады, дык бачым, што адчуванне густу і маральнага прыніцы, якія тут у іх закладвалі, па-ранейшаму для іх важныя. Гэта і грэе нашы душы.

Акрамя вакальных і харэаграфічных, у Цэнтры дзейнічае гурток настольных гульніаў (“меню” звычайнае для такіх фармаванняў). Таксама дзючынак і хлапцуючой вучаць рукадзельлю.

— Докаратыўна-прыкладное мастацтва можа быць не проста хобі, — працягвае знаёмы мяне з ЦНТ спадарыня Бурміч. — Пры адпаведным навучанні, гэта і знаёмства дзясцей з іх роднай старонкай — яе гісторыяй, прыродай. Урокі краязнаўства, адным словам. Мы ў сябе гэты падыход і практыкуем, стараючыся праз такія заняткі — як бы ў “садружнасці” з

рады б яго работнікі заняцца “дабрачыннасцю” ў гэтым аспекце, ды “трахі” (то бок, план) не дазваляюць.

— Хай бы яшчэ да нас Салдуха які прыхаў! — пускаяецца ў мары дырэктар. — Але сюды і мясцовыя зоркі — з Гомельскай абласной філармоніі — апошнім часам рэдка зазіраюць. Зазіралі б часцей — можа, нам бы тады апаратуру абнавілі... А так мы сваіх жыхароў у Ельск возім, калі там выступае хто-небудзь зарыстаў і нам прапаноўваюць набыць білеты на канцэрт.

УСМЕШКИ АД КНИГ

Галіна Літвіненка кіруе Сельскай бібліятэкай з 2006 года, а да таго яна працавала заатэнікам у саўрасе. У культуры ёй падабаецца, адчувае яна сябе на сваім месцы, хоць і прызнаецца, што вабіла яе калісьці і выкладчыцкая сцэнка.

— Любіла і люблю дзясцей, — кажа Галіна Раманаўна. — І хацелася мне іх чацьмусці вучыць, проста мець зносіны з імі. Але гэта і збылося тут, у бібліятэцы, калі

радка яна не дае: тут і акцыі да юбілейных дат у жыцці пісьменнікаў, і імпрэзы да вялікіх і знакавых святаў, і разнастайныя тэматычныя тыдні. Пры бібліятэцы працуюць некалькі аматарскіх аб’яднанняў, так ці інакш звязаных на літаратуру. За пішчём гарбаты таксама ж можна паспрачацца пра тое, навошта ўсё-такі Герасім утапіў Муму, ці не так?

— Асабіста я не буду скардзіцца на наведванне — маўляў, як цяжка дамагчыся гэўных паказчыкаў, — папярэджае мне візаві. — Для таго, каб іх дасягнуць, трэба не аднымі анонсамі мерапрыемстваў заваліваць чытачоў, а ісці самім да людзей. Што я і раблю, калі прыношу работнікам валаўскіх прапрыемстваў кнігі і перыёдыку. З тым жа Цэнтрам мы даем міні-канцэрт, падчас якіх ненадакучліва рэкламуем. Ілюдзі, якім даводзіцца руліва працаваць на сябе, на сваю сям’ю, раптам адтываюць, пачынаюць усміхацца, пытаюцца пра новыя кнігі. А іх, дарэчы, хацелася б мець у нашай бібліятэцы і пабелей...

тваў па класе фартэпіяна і спевы. Спявае яна і ў ЦНТ, а яшчэ танчыць. Да сваіх вакальных дадзеных ставіцца вельмі аб’ектыўна і крытычна: “Спяваю добра, але да прафесійнага ўзроўню яшчэ не дацягнула. Зусім няшмат”. Алёна Ланская і Іна Афанасьева — не яе куміры, Валерыя Дзмітрыеўна слухае дуэт Rauf & Faik, рэпераў Макса Каржа, Элдзэя і GONE. Fludd (лепш бы вам не чуць, пра што асобныя трэкі гэтага выканаўцы), а таксама сочыць за ютуб-каналамі Насцюшкі Іўлевай, Іды Галі і Мар’яны Ро (вам гэтыя імёны пра нешта кажуць? Віншую, і мне таксама. Якія жа мы з вамі далёкія ад сённяшняга народа...). А вось Вользе Бузавай не пашанцавала — спадарыня Іваніца ёю пагарджае: маўляў, поўны адстой. “А Валаўск як, яго культура?” — пытаюся я.

Каментарый

Валерыя ІВАНІЦЫ:

— Для мяне ўжо ўсё тут роднае. Праўда, у школе часам бываюць канфлікты

— Калі б да нас прыхаў з канцэрта Ціма Беларускіх, вядома, пайшла б — цікава ж яго “жыўцом” паслухаць, — развітваючыся са мной, спадарыня Іваніца падзялілася сваёй марай. — Салдуха? А хто гэта?

Такім чынам, у Валаўску, у адноценне ад Грэўці, ёсць не ўсё. Зрэшты, Аляксандр Антонавіч, думаю, калі-небудзь у той аграгарадок абавязкова дабярэцца. Але і Галіна Мікалаеўна, і Валерыя Дзмітрыеўна ўжо сёння не хапае “жывога” кантакту з папулярнымі аічыннымі выканаўцамі. Хай у кожнай з іх крыйтэрыі папулярнасці свой. Другі запор Год малой радзімы на двары! Не выключана, што і Ельскае зямля цягам яго запоўніцца дзясцамі культуры, якія пажадаюць парадаваць жыхароў раёна ўласнымі творчымі дасягненнямі.

А ў астатнім з культурай у Валаўску хай і не без праблем, але, наогул, нармальна.

Мюзікл як цягнік

У Маладзёжным тэатры эстрады з'явіўся новы мастацкі кіраўнік — Уладзіслава АРЦЮКОўСКАЯ. Гэтае імя добра вядома прыхільнікам музыкі і тэатра. Выпускніца нашай Акадэміі мастацтваў, выхаванка безбядомай Лідзіі Манаковай, яна працавала і ў тэатрах, і на эстрадзе (больш за 15 апошніх гадоў), выступала і выступае рэжысёрам многіх святых міжнароднага і рэспубліканскага маштабу, вялікіх канцэртаў, асобных нумароў ды іншых праектаў. Багатую практыку сумяшчае з тэорыяй і падрыхтоўкай кадраў: выкладае на кафедры рэжысуры БДУКІМ. А летась у сталіцы ішоў яе мюзікл “Мэрылін Манро, пагуляем у каханне”, дзе яна была не толькі пастаноўшчыкам, але і аўтарам лібрэта і музыкі. Цікава, у што збіраецца “гуляць” на новай пасадзе Уладзіслава Ігараўна, якую і дагэтуль часцей называюць проста Уладай?

Надзея БУНЦЭВІЧ

— У мяне шмат задумаў і творчых ідэй. А галоўная мэта — зрабіць беларускіх артыстаў папулярнымі. Ха-чэ бачыць паўсюль іх афішы, перапоўненыя залы на выступленнях, любоў публікі да аічных зорак. На гэта і буду працаваць!

— Сёння ў распаўсюджванні інфармацыі, у тым ліку музычнай, вялікую ролю адыгрывае Інтэрнэт. Але і тэлебачанне не здае сваіх пазіцый: чым часцей артыст мільгае на экране, тым хутчэй ён становіцца вядомым сярод шырокай аўдыторыі. Ці робяцца захаваны для супрацоўніцтва Тэатра эстрады з тэлебачаннем?

— Пакуль ёсць папярэднія дамовы з СТБ, але хацелася б больш увагі і з боку іншых тэлеканалаў. Ім, у сваю чаргу, адразу патрабуецца рэйтынг. Але як жа ён будзе высокім, калі штосьці толькі распачынаецца? Для ўсяго неабходны час.

— Разам з пасадай вы атрымалі не толькі творчы калектыв, але і публіку Тэатра эстрады — не самую, скажам шчыра, маладзёжную. Штосьці збіраецца рабіць, каб змяніць сітуацыю?

— Эстрада ўжо сама па сабе — справа маладая. І аўдыторыя ў яе павінна быць адпаведнай. Гэта не значыць, што мы будзем пазбаўляцца ад той публікі, якая ў нас ужо ёсць! Наадварот, для прыцягнення новай аўдыторыі трэба выходзіць на іншыя сцэнічныя пляцоўкі, пашыраць культурную прастору. Не баяцца праводзіць гала-канцэрты і сольнікі ў тым жа Палацы Рэспублікі (дарэчы, некалькі такіх вечароў ужо запланавана на наступны сезон). Дый і наш будынак можа стаць надзвычай прыцягальным для моладзі. Узьць хая б тое ж “знешняе аблічча”. Чаму б, напрыклад, не размаляваць фас? Каб маладыя людзі прыходзілі да нас не адно на спектаклі ды

канцэрты, але і пасядзець, паразмаўляць, штосьці абмеркаваць, прапанаваць.

— Мастацкіх інсталіяцый ці графіка на сценах для гэтага замала.

— Так, патрабуецца і адпаведная “начынка” — праекты, разлічаныя на маладу аўдыторыю. Хацелася б больш маладзёжнага гумару — пра тых ж сацыяльных сеткі, пра новую музыку. Вось, да прыкладу, праект “Гараж”. Гэтае слова па-рознаму гучыць для аўтамабілістаў — і для тых жа эстрадных гуртоў. Дзе маладыя музыканты звычайна ладзяць свае рэпетыцыі? Вядома, у гаражы. Адтуль выйшлі многія легендарныя калектывы — і колішнія ВІА, і пазнейшыя рок-гурты. І такія функцыі гаража застаюцца актуальнымі і сёння.

— Але што гэта будзе — канцэрт, спектакль з назвай “Гараж”?

— Канцэртная праграма з безліччю варыянтаў. Бо ў тым гаражы могуць збірацца як гаспадары, так і госці, прычым не толькі з ліку артыстаў нашага рэатра. Гаспадары будуць рэпетаваць усё новае і новыя кампазіцыі, а ў госці да іх будуць прыходзіць шторады новых музыканты і калектывы.

— Гэткая прэзентацыя? Але, наколькі я разумю, у іншым фармаце: замест афішчых прамоў — нязмушаная сяброўскія гутаркі, нейкія “прыколы”. Магчыма, у сцэнарый прапісанія і асабісты ўзаемаадносінны прыдуманых пастаянных персанажаў, нейкія гісторыі, што здараюцца з удзельнікамі. Дарэчы, гэта можа быць новы жанр — штосьці накіравана на эстраднага “серыяла”. Сапраўды, вельмі цікава!

— І гэта не адзіны праект. Думаю правесці конкурс па пошуку новых талентаў. Конкурс у апошнім часам багата, ды большасць іх скіравана ў выканальніцтва. Між тым, галоўная праблема — у недахопе не спевакоў, а музычнага ма-

Эстрада ўжо сама па сабе — справа маладая. І аўдыторыя ў яе павінна быць адпаведнай. Гэта не значыць, што мы будзем пазбаўляцца ад той публікі, якая ў нас ужо ёсць! Наадварот, для прыцягнення новай аўдыторыі трэба выходзіць на іншыя сцэнічныя пляцоўкі, пашыраць культурную прастору.

тэрыялу, свежага рэпертуару. Конкурс, упэўнена, дасць магчымасць рэалізаваць гэтага творчага патэнцыялу. Бо ў нас ёсць студыя, добрае абсталяванне, ёсць цудоўныя выканаўцы. Таму мы можам не толькі выявіць і нека адзначыць кампазітарскія здольнасці, але і стварыць умовы для далейшага развіцця. Дапамагчы маладым аўтарам паэксперыментаваць, паучыць свой твор са сцэны, зрабіць адпаведныя высновы, магчыма, унесці карэктывы — і рушыць далей. Дый сярод нашых артыстаў ёсць тых, хто піша песні, і гэта трэба падтрымліваць. Трэба штосьці прыдумваць і для такога калектыву ў складзе тэатра, як рок-фольк-дзэт “Піва ўдвая”. У іх ёсць настолькі шчыкоўныя нумары, што публіка папросту шалее ад энергетыкі і гумару. Але ж хочацца, каб яны развіваліся далей!

— А думала, што вы пачнеце з мюзіклаў. Гэты жанр, адзін з цэнтральных у

замежным мастацтве, у нас пакуль не атрымаў надта шырокага развіцця — хая мюзіклы ставіцца на самых розных пляцоўках, сіламі як стацыянарных тэатраў, так і антрэрыз, а таксама студэнтаў Універсітэта культуры. Дый афіша Тэатра эстрады ўжо некалькі гадоў пярэсіла адпаведнымі спектаклямі.

— Так, я бачыла многія з іх. З дзяцінства хадзіла з маці “ў апэрату” — гэта хая і вельмі розныя, ды ўсё ж крыху блізкія жанры. З ранейшых спектакляў Тэатра эстрады вылучу “Мікітаў лапаць”, які так любіць публіка. Увогуле, на нашай сцэне больш актыўна развіваюцца гэтыя канцэртныя варыянт мюзікла, дзе выкарыстоўваюцца перайначаныя папулярныя песні і шмат гумару. І гэта добра, але тэатр павінен развівацца ў розных кірунках. Хацелася б, каб з’явіўся ў рэпертуары, да прыкладу, пластычна-вакальны спектакль на фальклорную

тэму. А чаму б не зрабіць мужчынскі балет? У Беларусі такога не было, хіба расійскія артысты прыязджалі. Падобныя калектывы заўжды маюць вялікі попыт, і ў нас ёсць творчыя сілы, каб гэта ажыццявіць.

— Усё пералічанае тычыцца перспектывы. Бліжэйшыя ж планы адпаведна на сакавіцкай афішы. Бачу там адразу дзве прэм’еры: “Імя любімае маё”, прымеркаванае да жаночага свята, і, крыху пазней, “Бурлеск” — да Міжнароднага дня тэатра.

— Канцэртная шоу-праграма “Імя любімае маё” нарадзілася падчас стасункаў з артыстамі. Прышоўшы ў тэатр, я імкнулася бліжэй пазнаёміцца з усімі, пагаварыць, запытацца пра асабістыя планы, пра тое, як кожны бачыць сваю далейшую кар’еру. У нас тры заслужаныя артысты: Іна Афанасьева, Вікторыя Алешина, Іскі Абалян. Ёсць такія знакамітыя, як той жа Аляксей Хлястоў. Але ж ёсць і шмат іншых! І высветлілася, што многія

ла ўзрушана яе акцёрскімі здольнасцямі, гатоўнасцю на эксперымент. Дарэчы, наша знаёмства з ёй адбылося, калі я вымусіла яе высоккаваць з торта — вядома, штучнага, адмыслова вырабленага муляжа. Яна пагадзілася без аніякіх сумневаў. І я падумала: якая цудоўная артыстка, нічога не баіцца! Я ўвогуле люблю тых, хто гатовы да ўсяго новага і складанага і будзе дзелаць гэтага рэпетаваць дзень і ноч. Другую цэнтральную ролю выканае Кацярына Мядзведзева. Я адкрыла яе для сябе, бо раней не ведала. Цяпер хачу адкрыць і глядачам! Уздэльнічае ў гэтым мюзікле і Аляксандр Саванец, які цікавы і вакалам, і акцёрскімі здольнасцямі.

— Ставіць мюзіклы няпроста...

— Я вучу сваіх студэнтаў, што любая пастаноўка — гэта цягнік. Вось пункт, адкуль пачынаецца рух, — і вось пункт прызначэння. Усё астатняе — гэта прыпынкі паміж імі. Трэба праехаць па ўсім гэтым шляху і разумець, што кожны прыпынак — гэта таксама нязмушаны гучыць да фіналу. Калі ж ты проста стаіш на нейкай “станцыі” і не думаеш пра далейшы рух — усё, спектакль распадаецца на асобныя сцэны. Кожная з іх быццам бы вырашана, але незразумела, дзеля чаго, бо не адчуваецца “пункту прызначэння”. І ўсё губляецца, цягнік трапляе ў нейкія пасткі з парушанымі рэйкамі і сыходзіць з пуці — гэта ж катастрофа!

— А музыка? Менавіта яна задае драматургію.

— Лічу, у сапраўдным мюзікле павінен быць адзін кампазітар, а не падборка нумароў розных аўтараў. Каб было адзінае стыльвае рашэнне, а не эклектыка. І песні павінны рушыць сюжэт, а не прыпыняць яго для “лірычных адхіленняў”. У тым жа “Бурлеску” — музыка калібрскага кампазітара Крыстафа Бэка. Гэта быў не асобны мюзікл, а фільм 2010 года. Мы ўзялі адтуль усё дзесьці трэкаў, перарабілі іх, тэкст я напісала самай. Усё даволі дзёрзка, забавна, смела.

— Пастаноўка мюзіклаў патрабуе вялікіх выдаткаў...

— Ну, Браўлеў ў нас дакладна не будзе: нават памеры сцэны таму не спрыяюць. А сёння, як я заўважыла, увогуле пайшла гэтка хваля больш камерных мюзіклаў. Усе сыходзіць ад “гранд’эзнасцяў” у бок пастановак, з якімі можна было б гастралываць. Так што мы — яшчэ і ў рочшыце сучасных тэндэнцый, дзе ўсё апраўдана эканамічна.

Міжнародны фестываль, які штогод ладзіць культурна-асветніцкі цэнтр "Лествіца" ў горадзе Дняпро (былы Днепрапятроўск, былы Екацерынаслаў) я наведваю ахвотней за іншыя. Прычынай гэтаму непрадугаецца ў нашых журы, і ўвогуле — там больш душэзна. На паліцы ўжо дзве — сярэбраная і бронзавая — галоўныя ўзнагароды (зямыны шар, абвіты кінастужкай "лествіцай" — аўтарская праца выдатнага скульптара Сяргея Збітнева) і два спецыяльныя прызы журы. Адзін ужо з апошняй "Лествіцы — 2019" за фільм "Ігар Лучанок. Пра песні, Радзіму і сяброў". Ён аздобіць і без таго багату выставу "трафеяў" у офісе "Майстарні Уладзіміра Бокуна", пад дахам якой ствараўся гэты фільм. Сёлетняя "Асамблея на Дняпры" юбілейная: гэта ўжо...

З чароўнай Міланай Маяр.

ў змесце, у поглядзе на рэчаіснасць і асэнсаванне абранай тэмы. Яны выклікалі роздум і недаўменне.

"Вялікая вандроўка Мікалая Кшыштафа Радзівіла": палову 52-хвіліннага фільма даследуеца радавод Радзівілаў, нашчадкі якіх сёння раскіданы па краінах і кантынентах. Цікава гэта адно гісторыкам і самім Радзівілам. А нам бы лепей распавялі пра іншае: што той "Сіротка" зрабіў для Беларусі? Чым адзначыўся ў гісторыі краіны? Доўгі і нудна-

пацый, дык аўтар, у якога загнуў бацька, рашуча спрачаецца з ім!

А тут: двое дзетаў поўзаюць па бруднай падлозе сярод коцікаў і шчанюкоў. Сядзячы на гаршчу, малы грызе шлы батон. А бацька — ляжыць, "галадае". Пачытаў бы сынам казачку, дапамог бы ў чым жонцы. Сціпла жонка-прыгажуня ў той час на марозе піле дровы, носячы, дарчы, пад сэрцам трэцяе дзіця.

Прычым гэтакі кіно паказваем у чужой краіне. Якое

... дзясятая прыступка па дняпроўскай "лествіцы"

У апошні дзень "Асамблеі" перад пачаткам праглядаў мяне ў фэе перахапіла жанчына сталага ўзросту і паказала канверт ад старой вінілавай грамплёткі фірмы "Мелодыя" з трэцяй праграмай "Песняроў". Яна ў мінулым годзе агладзірвала нашаму фільму "Пясняр. Сэрцам і думай", які ўзяў першы прыз. А некалі даўно была на канцэрце "Песняроў", якія гастралівалі ў Днепрапятроўску, і папрасіла ў артыстаў аўтографы. На канверце — подпісы Валодзі Мулявіна, Вадзіма Касэнкі, яшчэ некага з артыстаў — зшаеша, Барткевіча. Ну, як такое можа не ўзрушыць?

Аншлагі — усе чатыры дні! Кошт квітка — літаральна "капеечны". Дакладны псіхалагічны разлік: чалавек, аздаўшы хача б пару крэўных грыўніў, абавязкова дасядзіць да канца сеанса, а тое і поўны працоўны дзень. Гледачы гарача агладзірвалі і актыўна задавалі творацям пытанні — разумныя і цікавыя.

ПЕРАМОЖЦЫ І ТЫЯ, ШТО ўРАЗІЛІ

Пэўную частку прац не магу назваць фільмамі: гэта маналогі герояў ("Кропка апоры Мікаіла Даненкі" — разважанні крымскага святара) або нязмоўчаны закардавы дыктарскі тэкст — і пад такую моўную фанэграму ідуць фота-ці відэафрагменты. Але гэта не знікае цікавасці падобных прац.

"Кіева-Пячорская лаўра. Фатаграфія тысячагоддзя" (Украіна, тэлеканал "Інтэр", 2-гі прыз "Смарагдавая лествіца") — гісторыя сусветна вядомай святыні. Стваральнікі вядуць гледача туды, куды простым наведвальнікам уваход забаронены: у Дальняе пячоры. Мы даведаемся пра такія факты і таямніцы, што паўтары гадзіны прагляду праходзіць незаўважна.

Сур'ёзны прынцыповы канал "Інтэр" (Украіна) прадставіў яшчэ тры фільмы:

"Людзі Перамогі. Ні кроку назад", "Вагуцін" і "Пётр Талочка. Падручнік гісторыі". У першым паказана супрацьстаянне ветэранаў Вялікай Айчыннай і ўвогуле сумленных людзей замоўчанага праўды аб вайне і спробам перапісаць яе гісторыю. У другім расказваецца пра генерала, які вызваў ад фашыстаў Кіеў. Уражвае эпізод, калі пасля нядаўняга перайменавання праспекта нехта пад кожнай — кожнай! — шылдачкай прыклеіў кардонку з былой назвай — праспект Вагуціна.

Гэтым фільмам усе гледачы дружна і доўга агладзірвалі — вылікі заслужаны гонар! Спецыяльны прыз прыняў галоўны рэдактар канала Антон Нікіцін. Ён сказаў мне, што тры тамы "Гісторыі Айчыннай вайны на тэрыторыі Украіны" — ужо ў нашым музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а апошні, чацвёрты, папрасіў перадаць.

"Доўгая дарога ў вайну" (Сербія, спецыяльны прыз "Лепшы гісторыка-дакументальны фільм") — бліскучы і падрабязны ланцуг паўдзій у гісторыі Сербіі з сярэдзіны XIX стагоддзя да Першай сусветнай. Сотні метраў высокакаснай, амаль спрэс невядомай кінастужкі з архіваў Аўстрыі, Венгрыі, Германіі, Францыі, Польшчы, Расіі набылі сербы, плачачы недзе сем — восем долараў за хвіліну. Падкрэсліваю: менавіта кінастужкі — яна, як высветліў час і як я сам пераканаўся, усё ж аказалася найбольш даўгавечнай. Гэты 117-хвілінны фільм — манументальная ёмістая фрэска, якую па дадзенай тэматыцы ўжо, пэўна, не пераўзісці.

У фільмах і ў зносінах мы адчувалі, з якой надзеяй, любоўю і сардэчнасцю ставяцца да нас, братоў-славіян, сербы! Сімвал гэтай краіны — "Сербія ў крыжы". У кожным сектары-квадратэ крыжа слова з літарай "с": Само (толькі), Слога (адзінства), "Србіна (Сербію), "Спашава" (вы-

Падчас наведвання манастыра.

ратуе). Вось яна, нашчадчына ідэя!

Росла прыгажуня-сербіня Мілана Маяр у сваёй заўсёднай гарэзлівай кепачцы з казырком набок — здавалася б, знешне легкадумная, але які боль у яе фільмах! Яна нарадзілася ў Сербіі, таму вайна там — яе балючая тэма. У мінулым годзе ў Дняпры адзначылі прызам карціну пра баі, у гэтым годзе — стужку "У тваіх руках" пра мінулыя страты і наладжванне цяпер спакойнага жыцця. І дасоль ёй сніцца, прызналася Мілана, кроў і вайна. Гэты яе 24-хвілінны фільм атрымаў трэці прыз: бронзавую "Лествіцу".

"Той жа самы" (Сербія, 17 хвілін) Дзежана Петравіча — адзіны з 22 фільмаў фестывалю, дзе няма ані слова. Астрог, кожны вязень мае занятка, нясе абавязак. Турэмныя прафесіі: конюх, цырульнік, каваль, кухар.

Для мяне "бясслоўе" — высокі клас рэжысуры. У фінале скача незацугляны конь — вобраз вольнага жыцця.

Гран-пры за фільм "Празрысты свет" (Грузія, рэжысёр Вахтанг Кунцэў-Габлашвілі) уручылі кіназнаўцы-разумніцы Дзі Акраперыдзэ. Бацька-аператар вучыць сына асновам рэжысуры. Сын Бека — здавалася б, імпульсіўны, раздражнёны недарэка, але ўпарты. Найвам і хітрыкам ўгаворвае ён старога героя

фільма выканаш тое, што задумаў творца. Далі сказала мне: "Грузінскае кіно пасля дзесяцігоддзяў заняпаду паціць адраджаецца". Дадам: ва ўсялякім разе, ужо яго гумар і гарэзліваць, пра якія сведчыць "Празрысты свет", дае надзею на адраджэнне.

Для пачатку і гэтага дастаткова.

Першы прыз "Залатую лествіцу" ўручылі стваральніку карціны "Праз люстра" Арсену Аракеляню. Мастаку Марціросу Бадаляну стала цесна ў плоскасці халсіціны — і ён пачаў "высоўваць" па-за межы рамы, проста на нас, гледачую нешта накістаў барэльфеаў з натуральных рэчаў: грыф гітары, асколак талеркі — і ўсё ў фарбах, нібыта пагружана ў жывапіс... Неперадавальна! А творы гэтыя абмацаваюць людзі, пазаўленыя зроку — і так дакладна, па-свойму, успрымаюць і адпавядаюць змест карцін-інсталяцый, што гэта дадае радасна-шчымыя ўражанне гледачам.

МОЙ ДАКОР

У нас была ці не самая прадстаўнічая дэлегацыя: ажно чатыры рэжысёры, прычым адзін з іх — Юрый Гарулёў — узначалі журы.

Два творы маладых калег засмуцілі. Але не майстэрствам — тут іх годна азначылі: мы ўсе атрымалі спецыяльныя прызы журы. Справа

ты аповед-даследаванне без стробы заківаецца, зачэпіць гледача хача б такім прыёмам, як, скажам так, "дэтэктывнасць".

Другая палова парадавала яшчэ меней. Лічу кашчунствам ускрываць туну, варушыць рэшткі-злівкі, размотваць бальзамічныя бінты і гэта зымашь — падоўгу, літаральна смакуючы. Мо яно цікава навукоўцам? Але прычым тут глядач, якому прапаноўваюць удзельнічаць ва ўскрышці мошчаў зусім не святых?

Неакрэсленасць намераў Юрыя Цімафеева дала яму неабмежаваную прастору для манеўраў.

А "Цар Гары" Андрэя Куцілы выклікаў поўнае непрынішце ды нязгоду. Відзарад адметны, мантаж майстэрскі... А змест?

Беларусь — краіна бязладдзя, людзі спрэс г'янтосы і самазайбыці! — гэта доктаруе галоўны персанаж. Барадаты лайлак у 120 кілаграмаў вагой у знак нязгоды з раённем суда ляжыць на канане: аб'яўляе галадоўку — якая, дарчы, цягнецца вельмі нядоўга.

Дык расступачце, аўтары, нам: у чым яго правата? Прывядзіце свае аргументы. А няма! Толькі сентэнцыі лежабокі.

У адным з фільмаў Анатоля Алая, калі нехта з "гуэтэйных" паспрабаваў усхваляць жыццё пад фашыскай аку-

ўяўленне ўзнікнуў у гледача аб Беларусі? Усе лайпакі і п'яніцы? Дзе аўтарская пазіцыя рэжысёра Андрэя Куцілы? Я жыў не ў такой краіне, і мой дакор тым, хто высунуў гэтую стужку на міжнародны — міжнародны! — фестываль.

ПА-НАД ДНЯПРОМ

І трохі некінематаграфічных уражанняў. У Нова-Маскоўску мы агладзілі царку ў гонар Святой Тройцы. Некалі пабудаваць яе задумалі казакі, запрасілі дойлід. Напаўлісьменны Паграбняк у самоце правёў месці: выношаў праект. І зрабіў храм без адзінага цвіка.

Настаяцель айцец Еўлогій — вучоны-тэолаг, у мінулым музыкант: акардон, домра. Што цікава, і дырэктар фестывалю пратаіерэй Ігар Сабко — у мінулым джазавы музыкант! Я ўгадаў свой фільм "Мінск-68. Жарці па року": там хрыпелі па-англійску і лупілі па барабанах Ігар Карастылёў — цяпер таксама пратаіерэй.

Потым наведалі Свята-Мікалаеўскі манастыр. Дэлегаты знаёміліся з побытам і паслушаннямі насельнікаў. Настаяцель айцец Дасіфей — бышчам з апавяданняў Мікаіла Ляскова. У размовы высветлілася: продкі яго з Гомеля, ён праці перадаць прывітанне Беларусі. На зваротным шляху цягніком мінаючы Гомель, прашаптаў я і прывітанне ад мажнага башохны Дасіфея.

Закрываючы фестываль, адзін з ініцыятараў яго арганізацыі і 10-гадавага існавання народны дэпутат Украіны Андрэй Шышко кінуў у залу:

— "Асамблею на Дняпры — 2019" аб'яўляю закрытай. Няхай жыць "Асамблея — 2020"!

Траба рыхтавацца.
Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр
Фота з архіва аўтара

Кожная грамадская з'ява ўваходзіць каранямі ў глыбіні гісторыі, і каб зразу мець яе, трэба ведаць вытокі. Перш за ўсё, гэта тычыцца культуры сферы — шматзначнай, разнастайнай і шматгучнай. Сёлта сістэма культасветустановаў Беларусі адзначае сваё стагоддзе. Яна фарміравалася ва ўмовах разрухі, голаду, барацьбы за ўсталяванне новай улады, якое вяло за сабою змены ў спакоўнай абрадавай культуры народа.

следствием 7-летней войны, вынуждает тебя терпеть ряд лишений. Экономические условия не дают возможности сейчас приступить к организации ряда рабочих домов и снабжению тебя всем необходимым.

Ты приходишь усталым после тяжелого дня работы, а тебе негде отдохнуть, ты не можешь создать свой рабочий дом отдыха — СВОЙ РАБОЧИЙ КЛУБ. Ты должен создать клуб, в котором будет чисто, тепло и уютно, в котором ты найдешь отдых, разумные развлечения. В клубе ты всегда сможешь почитать и позаниматься.

тальню прыходзілася 6210 чалавек.

Такая сітуацыя была і ў іншых акругах. Да прыкладу, у Бабруйскай адзін народны дом абслугоўваў тэрыторыю ў 1100 квадратных вёрст з насельніцтвам у 40 тысяч чалавек. Адна хата-чыгальня прыходзілася на 300 квадратных вёрст з насельніцтвам 18 тысяч чалавек. Зразумела, што пры такіх суадносінах казаць пра “абслугоўванне” можна хіба фігуральна.

Узроўню 1921 года колькасць устаноў культуры дасягнула толькі ў 1935-м. Да ўсяго, нават наяўныя народныя дамы, хаты-чыгальні, клубы на пачатку мелі вострую патрэбу ў кадрах. І,

дзеяснасці не спрыялі. 3-за непадрахтанасці клубных работнікаў за правядзенне святаў нярэдка браліся прадстаўнікі савецкіх і партыйных органаў. Станавленне новай абраднасці ў якойсьці меры сельскага неписьменнасці савецкага насельніцтва. У той час гэты фактар быў “кансерваваў” традыцыйныя звычкі беларусаў.

НОВАЯ АБРАДНАСЦЬ

З першых год савецкай уладай фарміруюцца дзяржаўныя святы і памятных дні (Першамай, галавіна Кастрычніка, 8 сакавіка, Дзень савецкай арміі і іншыя), да падрыхтоўкі якіх актыўна

вёсцы ж захоўвалася традыцыйная абраднасць.

Палітыка дзяржавы ў адносінах да рэлігіі, народных святаў і абрадаў мела дваісты характар. З аднаго боку, іх святкаваньне як быццам бы не забаранялася. А з другога — апраду давалася ў знакі непрыманне ўладамі рэлігіі і наогул традыцыйнай культуры. Пры гэтым, калі ў першыя паслярэвалюцыйныя гады прэмаюцца спробы прыстасаваць традыцыйныя святы да новых умоў, папярэдне пазбавіўшы іх рэлігійнага зместу (чырвоны Вялікдзень, чырвоныя Каляды), то ў далейшым іх імкнуліся змяняць рэвалюцыйнымі ўрачыстасцямі.

што з цягам часу цікаваць насельніцтва да іх знікліся.

У вёску новыя павевы трапілі толькі ў адзінкавых выпадках, — магчыма, у сілу “моды”, жадання атрымаць дывідэнды, вылучыцца са свайго асяроддзя або з-за кар’ерных меркаванняў. А наогул сяжанне глядзелі на афіцыйныя абрады як на заморскае дзіва і ў большасці сваёй іх не прымалі. Аднак тыя ж “акцыябрыны” знаходзілі глебу ў гарадскім рабочым асяроддзі — сярод нядаўніх выхадцаў з вёскі, якія адкінулі патрыярхальны лад жыцця, але яшчэ не далучыліся да гарадской культуры.

Вясельныя ўрачыстасці ў клубе, таксама як і радзінны,

З рэвалюцыйным пафасам

У 1919 годзе партыйныя органы былі пастаўленыя задачай арганізацыі на вёсках хат-чыгальняў, якія меліся стаць цэнтрамі культурна-асветнай работы. У наступным годзе ў БССР створанае Галоўнае ўпраўленне палітыка-асветнай работы, у сферу дзейнасці якога ўваходзіла і культура.

У гэты час фарміруецца сетка устаноў культуры, укладваюцца асноўныя прынцыпы, формы і змест іх работы. Усе культурна-асветныя ўстановы раёна замацоўваліся за райпаліпраграм. Ён ствараў адзіны план іх працы і кантраляваў яго ажыццяўленне “на месцах”. Усе ўстановы культуры воласці падпарадкоўваліся цэнтральнай хат-чыгальні. У горадзе аналагічным агменем культуры быў рабочы клуб.

“Ідзі ў свой клуб”

Загалом старшыні мінскага Губвванкама ад 23 ліпеня 1920 года было аб’яўлена: “Грамадзянскую насельніцтва і ўстановам г. Мінска, у якіх маюцца духавыя і струнныя інструменты, а таксама раялі, ноты, грамафоны, у пяцідзённы тэрмін са дня апублікавання дадзенага загаду зарэгістраваць такія ў экспедыцыі палітасветаддзела Мінскага губвванкамаісарыята”. Рэвалюцыйныя металы папаўнення матэрыяльнай базы прыносілі плён: 31 жніўня гарнізонны клуб імя Кастрычніцкай рэвалюцыі ўжо меў неабходны музычныя інструменты.

Зрэшты, пра татальны прымуц казані ні ў якім разе не выпадае. Стварэнне клубаў рабочыя сустракалі з энтузіязмам. На яго і рабіўся разлік. Сярод матэрыялаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь ёсць зварот Бабруйскага цэнтральнага рабочага клуба імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, апублікаваны ў 1921 годзе:

“Товарищ! Тяжелая хозяйственная разруха, являющаяся

У тебя нет хлеба, обуви, не хватает мануфактуры, дров, гвоздей и пр. Ты не знаешь, почему всегда не достает, и не знаешь, как добыть всего... ИДИ В СВОЙ КЛУБ!”

Заклік быў пачуты. Аднак энтузіязм насельніцтва, і асабліва моладзі, характэрны для першых клубных аб’яднанняў, з часам гасіўся бюракратычнай заарганізаванасцю, фармалізмам, празмерным адміністраваннем клубнай работы.

АДНА НА ДЗЕСЯЦЬ ТЫСЯЧ

Да 1921 года ў рэспубліцы налічвалася 136 клубаў і народных дамоў, 894 хаты-чыгальні. Аднак у сувязі з пераходам да новай эканамічнай палітыкі, з прычыны скарачэння асінаванняў колькасць клубаў, хат-чыгальняў і бібліятэк стала рэзка змяншацца.

Як сведчаць матэрыялы Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь па Мінскай акрузе, у Бягомльскім раёне на 115 населеных пунктаў было ўсяго тры хаты-чыгальні — ашпаведна, на кожную з іх прыходзілася 11 518 чалавек. У Чэрвеньскім раёне паказчык падобны — 9 774 чалавек на адну клубную ўстанову. З 17 раёнаў акругі найлепей справы ішлі ў Бярэзінскім раёне, дзе на адну хату-чы-

трэба адзначыць, яна вырашалася з першых дзён.

Са жніўня 1919 па красавік 1920 года ў Віцебску праходзілі месячныя курсы па падрыхтоўцы інструктараў для хат-чыгальняў. Рэгулярна на базе Магілёўскай партшколы ладзіліся курсы загадчыкаў хат-чыгальняў, а таксама па перападрыхтоўцы палітасветработнікаў з ўсяго БССР, разлічаныя на 80 чалавек. На вучобу пасылялі школьных, канцэлярыскіх, сельскагаспадарчых работнікаў, сакратараў сельскіх саветаў... Бадай любога больш-менш пісьменнага і актыўнага маладога чалавека імкнуліся навучыць і прызначыць загадчыкам хаты-чыгальні.

Аднак слабая прафесійная падрыхтоўка, адлужацыя, адсутнасць ведаў па гісторыі і культуры народа і вялікая цыкучка кадраў плённай

падключалі-ся культурна-асветныя работнікі. Ішоў пошук новых форм урачыстасцей, рытуалаў, сімволікі. У канву пралетарскіх свят увайшлі ініцыятыўкі на рэвалюцыйную тэматыку, карнавальныя шэсці, дэманстрацыі, мітынгі, маёўкі, спевы рэвалюцыйных гімнаў. Паэзій да іх далучыліся ўрачыстыя сходы, уручэнне чырвонага сцяга перадаюмоу калектыву, ганаровая варта каля яго, урачысты вынас сцяга і іншае.

Асабліва ўвага надавалася дзецям. Школьнікі ўдзельнічалі ў дэманстрацыях. Для дзяцей дашкольнага ўзросту і малодшых школьнікаў у дні свят арганізаваліся ранішнікі, дні апаўчэнку, ім далі падарункі. Характэрна, што ў гэты час новыя святы распаўсюджваліся пераважна ў вялікіх гарадах, вылучаючыся размахам і відовышчасцю. На

Часяком такія абрады нараджаліся непасрэдна ў клубах, працоўных калектывах, ваенскіх папрадзвіжальных. З’яўляліся яны стыхійна, не мелі сур’эзнага абгрунтавання і не ўлічвалі лад жыцця народа. Таму і нядзіўна, што многія з іх неўзабаве і адміралі — праз неадпаведнасць духоўнаму менталітэту беларусаў. Але асобныя працягвалі жыць і развівацца.

Першы ўзор новай абраднасці на вёсцы — Дзень Ураджая, узніклы ў прошызагу Паўшчаву. У гэты дзень на сцэну сельскіх клубаў выходзілі хлопцы і дзівушчы, якія вызначыліся добрай працай. У іх гонар на сцэне ўстаўляваліся імяны сноп і вянкi з залацістых калоссяў. Паступова святы працы станавіліся самастойнымі формамі работы, і ва ўстановах культуры пачынае складвацца працоўная абраднасць.

Характэрнай асаблівасцю Дня Ураджая стала правядзенне самых розных курсаў прафесійнага майстэрства, сельскагаспадарчых выстаў. У час урачыстасцей ладзіліся беспартыйныя канферэнцыі сялян, мітынгі, сходы, вечары, спектаклі, карнавалы. Добрая традыцыя складалася пры арганізацыі штогадовага святкавання Дня лесу: праводзілася азеляненне гарадоў і пасёлкаў, ачыстка паркаў, сквераў, садоў.

У 1920-я сталі з’яўляцца і безрэлігійныя абрады сямейнага шыкла: “акцыябрыны” (“красныя хрсбыні”), чырвоныя вяселлі. Новыя савецкія святы падакцыялі сваёй незвычайнасцю і рэвалюцыйным пафасам. Аднак аналіз літаратуры і перыядычных выданняў тых гадоў паказвае,

праводзілася па адной схеме: даклад пра новы быт, прывітанне ад грамадскасці і прадстаўнікоў прапрымстваў, афармленне і ўручэнне пасведчанніў ад узяцці шлюбу, уручэнне падарункаў. У новым абрадзе не было традыцыйных сватаў, дружкаў, заручальных пярсценкаў, фаты, каравая — што, натуральна, збідняла ўрачыстасць.

Таму і нядзіўна, што вясельная абраднасць у 1920-я гады, асабліва ў вёсцы, захоўвала сваю традыцыйную аснову. Разам з тым, карэзна-ная ломка асноў старога жыцця не абышла і гэтую сферу. Нават традыцыйнае вяселле прыстасоўвалася да новай рэчаіснасці. Вось, да прыкладу, тыповыя пажадання маладым: “Дару вам шчасце, долю, жыта мерку і дачку — пянечку”.

Паступова распаўсюджваюцца і грамадзянскія шлюбныя — без вячання ў царкве. Аднак яны не азначалі адыход ад традыцыйнага вяселля ў ходзе самой урачыстасці. Тым больш, што клубных і ідэалагічных работнікаў палітасвету рэгістрацыі далейшыя святкаванні ўжо не цікавілі. Гэта ў якойсьці меры і захавала ў народзе вясельныя традыцыі.

На прыкладзе станаўлення клубных устаноў і ўкаранення імі новых форм работы ў 1920-я гады праглядаюцца тэндэнцыі разбурання традыцыйнай культуры, страты перамянісці духоўных каштоўнасцяў — што ў канчатковым выніку абярнулася раз’ядноўваннем малодшага і старэйшага пакаленняў. Разам з тым, у ходзе пошукаў новай абраднасці выкрышталізоўваліся і пазітыўныя яе формы, да якіх можна ахвясці працоўную абраднасць з ушанаваннем чалавека працы, формы дзяржаўных урачыстасцей. Многія з тых добрых набыткаў жыццё і развіваюцца ў наш час.

“Злачынства і пакаранне” ЛІТВІНА

12 лютага 1760 года на кватэру да Міхала Валадковіча прыбег запыханы манах-кармеліт. Выпадковым чынам, праз таямніцу споведзі віцебскага дэпутата Францішка Жабы, ён даведваўся пра жудасныя рэчы. Аказалася, што лёс Валадковіча ўжо вырашаны. Судзіць, на чале якіх стаў віцэ-маршалак Трыбунала Міхал Марыконе, ужо вынеслі смяротны прысуд, і цяпер яго засталася толькі фармальна аформіць запісам у адпаведныя кнігі ды абвясціць ахвяры.

(Заканчэнне.
Пачатак у № 6, 7.)

ПРЫСУД АБВЕШЧАНЫ

Вядома, хаваць такую таямніцу кармеліт палічыў немагчымым. Ды і мець потым неперыяснасці ад Радзівілаў з-за таго, што не зрабіў спробу выратаваць радзівілаўскага кліента ад смяротнай небяспекі, яму, відаць, таксама не вельмі хацелася.

Калі Валадковіч і заісцітаўся на хвіліну, абіраючы алказ на пытанне “жыць або не жыць”, то выгляду не падаў. А ягоны сябра Сільвестровіч — такі ж зух, чыя справа павінна была ў той дзень разглядацца ў Трыбунале — сваімі клінамі ды намовамі пераканаў падскарбія не звяртаць увагі на пагрозу.

Усю дарогу да ратушы (а гэта ўжо трэцяя лакацыя правядзення пасаджанніў, якую можна сустрэць у апісаных тых падзей) кармеліт спрабаваў спыніць Валадковіча і яго сяброў ды намовіць іх з’ехаць з Менску. Усё было дарэмна. Міхал з кожным крокам усё больш распяляўся, накручваючы пыху на свой магутны кулак.

Ужо на сходах кармеліт кіннуў у ногі Валадковічу, але той толькі пераступіў праз яго распасціртае цела і ўвайшоў у памяшканне, дзе засядалі судзіць. Усе позіркі ў момант былі скіраваны на яго. Дзускі, які са сваёй падрапанай рукой быў галоўным пацярпелым у справе, як бышам толькі і чакаў сігнала. Ён запатрабаваў у суда ашпаветнага пакарання за крымінальны ўчынак Валадковіча. Марыконе зачытаў загады падрыхтаваны “маніфэст”, які меў больш за 15 пунктаў абвінавачвання, а напрыканцы абвясціў прысуд — “расстрэл”.

Агаломшаны Валадковіч толькі тады зразумеў, што “справы дрэнь”, калі пісар унёс запіс ў кнігу. Кінуўся выдзіраць той аркуш, але яго спынілі. Кінуўся да акна ратаваць жыццё, але добры сябра, ковенскі дэпутат Марцін Чарневіч, баючыся, што Міхал разаб’ецца, скокнуўшы з другога паверхы, перакрыў яму шлях. Калі Валадковіч вырашыў

Галоўны інжынер архіва літаратуры і мастацтва Аляксандр Запартыка (справа) і яго супрацоўнік Віктар Жыбуль паказваюць лёхі старога храма.

шаблій пракласці сабе дарогу да волі, іншы сябра і сваяк — хутчэй за ўсё, гэта быў смаленскі дэпутат Бернард Швыкоўскі — сарваў яе разам з похвай з пояса Валадковіча. Як пісаў гісторык Матушэвіч, за гэта Швыкоўскі ад Чартарыйскіх пазней атрымаў нейкі падарунак.

Па сігнале ў залу ўварвалася трыбунальская ахова і скруціла падскарбія. Закаваўшы яго ў абшугі, Валадковіча пад умоўленай ахвой адвядлі на гаўтптвахту, дзе ён быў прыкуты да мура за пояса.

Сябры Міхала, якіх у Менску на той момант было занадта мала, каб вырваць яго “з рук Феміды”, з жахам назіралі за імклівым разгортваннем падзей. Яшчэ галдзіну таму Валадковіч быў шанаваным шляхціцам, а цяпер за яго жыццё ніхто ўжо не даў і ламаванага літоўскага гроша.

Нават селяжычы на ланцугу, Валадковіч не мог дапусціць, што жыць яму засталася некалькі гадзін. Але судзіць вырашылі не марудзіць, бо падмога арштанту магла з’явіцца ў любы момант, і тады на месцы Валадковіча, толькі ўжо без усялякіх юрыдычных фармальнасцяў, аказаўся б увесь хаўрус

Былы бернардынскі касцёл.

Неўзабаве, пасля расстрэлу, цела нябожчыка было пакладзена ў труну абабітую кармазынам, і перанесена ў лёхі бернардынскага касцёла, дабрадзеям якога, магчыма, быў род Валадковіча. 13 сакавіка брат пакаранага смерцю Юзаф наведваў храм разам з судовым інстытутарам. Акт агляду цела памерлага ўтрымлівае некаторыя важныя дэталі. “Раны незлічоныя праз страляныя з карабінаў нанесены, кулімі наскрозь прашыта, цела штыкамі паколата, вока левае з пісталета пры дабіцці выбіта”. Апошнія словы супадаюць з апісаннем расстрэлу ва “Успамінах квестара” Ігнаці Ходзькі. Афіцэр Краўцкі, які ім кіраваў, каб спыніць пакуты цяжкапаранага, дабіў Валадковіча стрэлам у вуха.

ДЗІКАЕ ПАЛЯВАННЕ “ПАНЕ КАХАНКУ”

У той час, калі Валадковічу агалашалі прысуд, па заснежанай Літве-Беларусі з боку Белай (Падляшша) самым кароткім шляхам неслася ў Менск хартуга Караля Радзівіла. “Пане Каханку” дачуўся, што сябру паражжае сур’ёзная небяспека і спышаўся на дапамогу. Але не паспеў. Цяжкая навіна заспела яго на менскім прадмесці праз суткі пасля расстрэлу. Першая і адзіная думка — люта адпомсціць і судзіць, і самому здраціцца какому горулу — была суцішаная лістом бацькі — Міхала Радзівіла, напісаным 13 лютага ў Нясвіжы, дзе ўжо вёдалі пра расстрэл і немагчымасць нешта змяніць. Памяркоўны “Рыбанька” прасіў сына не ўмешвацца ў справу справядліва асуджанага Валадковіча і запрашаў прыхаць наступным днём у Нясвіж.

Гэта быў цвярозы крок з боку віленскага ваяводы. Бо Чартарыйскі так спрыгнаў згусцілі хмары над домам Радзівілаў, што любы неабачлівы крок мог прывесці да выбуху “міны”, падведзе-

Частка III. Вендэта па-радзівілаўска

най пад падмуркі нясыжскага замка. Гэтага кроку чакалі, баяліся або прагнулі. Таму “Рыбанька” не даў разгуляцца сыну і сваякам Валадковіча, якім патрэбна была крок ворагаў. Ён спыраша ўхваляў пакаранне, назваўшы яго адпаведным. А потым, згартваўшы ўсе сілы ў кулак і добра вывучыўшы акалічнасці судовага працэсу, пайшоў у контраст, апелуючы да заканадаўства краіны.

Аказалася, што працэс Валадковіча меў шматлікі і вельмі грубыя парушэнні. Як піша беларускі гісторык Андрэй Матуц, які адмыслова даследаваў гэтае пытанне, іх было як найменей чатыры. У прыватнасці, Валадковіч перад прысудам не быў пазбаўлены недачыкальнасці, якую меў дэпутат Трыбунала.

Неўзабаве супраць Марыконе выступілі з маніфэстам сем судзяў з Янам Цэханавецкім на чале. Маніфэст патрапіў на каралеўскі двор, дзе быў падтрыманы большынёй магнатаў. 8 сакавіка Юзаф Валадковіч выказаў прэтэнзію трыбунальскаму маршалаку Міхалу Ксавэру Сапегу, што ягонаму брату не быў прадастаўлены адвакат. Было яшчэ шмат рознага кашталу заўвагаў, якія толькі падмацоўвалі тэзу незаконнага прысуду, пераводзячы яго ў плашчынню палітычнай расправы.

Кампанія 1760 года завяршылася нічым. Валадковіча не вярнулі да жыцця, вінаватыя ў ягоным забойстве не панеслі пакарання. Загоме Радзівілы змаглі выправіць сваё складанае становішча. Спраба загнаць іх у кут і скарыстаць якія-небудзь неабачлівыя крокі (напрыклад, спаленне Менску, на якое быў гатовы Пане Каханку, ці гвалтоўную справу з удзельнікамі мовы), каб абрынуць на іх гнеў караля, не ўдалася. На ішчасце, не распачалося і паўнаценнай грамадзянскай вайны.

Праўда, Міхалу Марыконе давялося на нейкі час “выйсці з гульні”. У 1761 годзе “валадковічаўская” партыя пачала на яго сапраўднае паляванне. Таму зразумеўшы, што ў ВКЛ яму не жыць, ён сцідам прабыўся ў Курляндзію, а адтуль праз Прусію ў Польшчу. У Варшаве Марыконе звярнуўся да караля, просячы дапамогі, і Аўгуст III пайшоў насустрач. Але лісты, адрасаваныя Радзівілу і іншым ураднікам ВКЛ, якія атрымаў Марыконе, ніякай біспекі яму не гаранталі. Таму вярнуцца ў Літву ён змог толькі вясной 1762 года.

У хуткім часе Чартарыйскія ўсё ж свайго дабіліся. У 1762 годзе памёр Міхал-Казімір Радзівіл “Рыбанька”, і на месца галавы роду заступіў яго адзіны сын — “Пане Каханку”. У 1763 годзе памёр Аўгуст III, і Рэч Паспалітая Абедзвюх Нацияў пагрузілася ў барашчу кланнаў, сярод якіх пераможцам выйшла “Фамілія”. Новым каралём з дапамогай расійскіх штыкоў стаў кандыдат Кацярыны II і Чартарыйскіх — Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. “Пане Каханку” вымушаны быў падацца на змірэнню. Яго неабсяжныя валоданні падзялілі Чартарыйскія і іх каманда.

Сёння можна толькі гадаль на кафеянай гушчы, у якім накірунку пайшла б гісторыя ВКЛ, калі б Радзівілам удалося ў той час істотна падарваць сілы Чартарыйскіх.

ПАМЯТКІ ПРА ВАЛАДКОВІЧА

Як выглядаў Міхал Валадковіч, невядома. Хаця правесці ўмоўную рэканструкцыю па літаратурных апісаннях, а таксама разглядаючы партрэты ягоных продкаў у рыцарскіх латах, якія змясцілі ў сваім шматтомніку знакаміты польскі даследчык Роман Афтаназы, ніхто мастакам не змяінае.

Але, яшчэ зусім недаўна, нейкіх 170 гадоў таму, партрэт Валадковіча захоўваўся ў бернардынскім касцёле. У апісаннях збораў жывапісу віленскага музея братоў Тышкевічаў таксама маецца згадка пра партрэт “расстралянага ў Менску Валадковіча”. Была гэта яшчэ адна копія, ці нават той самы “бернардынскі” партрэт, які патрапіў у збор Тышкевічаў, улічваючы бур’лаваць асобы, сказаць пакуль немагчыма. Тэарэтычна, можна прасачыць лёс партрэта, ці нават знайсці яго.

У пошуках пахавання Міхала Валадковіча я наведваў Беларускае дзяржаўнае архіў літаратуры і мастацтва, які месціцца ў будынку былога касцёла. Яго супрацоўнікі ласкава правялі мне невялікую экскурсію. На вялікі жаль, пошукі вынікнулі не далі. Лёхі касцёла ў наш час былі часткова засыпаны пыском, часткова перабудаваны ў холзе пасляваеннай рэканструкцыі, і патрапіць у іх немагчыма. Хацелася б вершыць, што недзе там, пад пыском, тояцца труны фундатары касцёла, у тым ліку і з роду Валадковічаў.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівіст

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ Выставачны праект "Сучаснікі XX. Стагоддзе беларускага партрэта" — да 17 лютага.
■ Выстава "Адкрыццё сапраўднага", прымеркаваная да 80-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 17 сакавіка.
■ Выстава "Жывапісныя мелодыі" (да 100-годдзя з дня нараджэння Раісы Кудравіч і Валерыяны Жолтак) — да 3 сакавіка.
■ Персанальная выстава карцін Барыса Грабенчыкова "Татэмы Зімагор'я" — да 10 сакавіка.
■ Калекцыя карцін спявачкі Лідзіі Руславай у зборы Нацыянальнага мастацкага музея — да 1 сакавіка.
■ Выстава "Графіка Германа Штрука" (з прыватнай калекцыі Уладзіміра Багданова) — да 24 лютага.
■ Інклюзіўны арт-праект "І адчуваючы, бачыць..." — да 1 мая.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломплянціні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:
магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.
кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможаў, 5.
Вуліца Рабкораўскага, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

"Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Беларовіча VKL3D.
■ Акцыя "Воляе п'яніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Выстава "Сакральная культура Касцёла Беларусі" — да 18 сакавіка. У рамках выставы — фотаэкспазіцыя Сяргея Плытквіча "Планета Беларусі. Сяцілы".
■ Выстава фотопартрэтаў Яўгена Колчава "45+1" — з 24 лютага да 10 сакавіка.

Філіялы музея
ДОМ-МУЗЕЙ І ЗЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
■ Выстава "Кь спорту!" — да 26 лютага.
■ Навукова-папулярная выстава "Таямнічы свет пад мікраскопам" — да 7 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКОЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Выстава "Небяспечная прыгажосць" — да 28 лютага.
г. Мінск, вул. Казіца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон").
Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 28 лютага.
■ Атракцыён "Стужачны

лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Птушкі зімой" — да 3 сакавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX стс.".
■ Выстаўка "Ракурсы творчасці" (да 105-годдзя з дня нараджэння народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава) — да 3 сакавіка.
■ Прэзентацыя кнігі "Уладзімір Мулявін і Лідзія Кармалыская. Недамоўленае" (з нагоды 50-годдзя ансамбля "Песняры") — 26 лютага. Пачатак а 16-й.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Вясновы сад" (прадстаўлены творы Настасіі Арайс, Алега Барычэўскага і Сяргея Паўлава) — да 10 сакавіка.
Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Сявядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографу".
■ Міжнародная выстава фатаграфіі "Нюансы".
■ Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сяр. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя

кальнай музыкі". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 28 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П.Чайкоўскага. Дыржор — Аляксандр Анісімаў.
■ 2 лютага — канцэрт з удзелам лаўрэатаў міжнародных конкурсаў, стypендыятаў SIAA-foundation (Ліхтэнштэйн). Дыржор — Віктар Пласкіна.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКОЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 154 04 44.
■ 23 лютага — "Залатое сэрцайкі" (інтэрактыўная казка) С.Навуменка. Пачатак аб 11-й.
■ 24 — "Калі ж пойдзе снег?" (прадстаўляе філіял маскоўскага тэатра-школы "Вобраз"). Пачатак а 18-й.

"Афганістан. Рэха вогненных гор", прысвечаная 30-годдзю вываду войскаў з Афганістана — да 31 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава сусветна вядомага беларускага мастака-графіка Паўла Татарнікава "Аўдыенцыя" — да 15 красавіка.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава Наталі Каньковай "Справа час і забаве час" — да 25 сакавіка.
Ратуша
Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы частунак", "Капрызны моды ракако".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўны гісторыя ў Мірскім замку".
■ Прамышленне вясельных цырымоні, святкаванне гадавіны вяселья.
■ Музейная фоталаўпаўка.
■ Выстава "3 імператарскага гардэроба" — да 28 лютага.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя "Творчасць Варвары Пушкінай" (з фондаў Літаратурнага музея А.С.Пушкіна (Вільнюс) — з 26 лютага да 10 сакавіка.
■ Тэматычныя экскурсіі

■ 25 — капуснік Цэнтра беларускай драматургіі "Новадрамаўскі аганёк".
■ 26 — "Білет на брэсцкі цягнік" (тролінг у адной дзеі) В.Каралёва. Прэм'ера.
■ 27 — "Гэта ўсё яна" (драма) А.Іванова.
■ 28 — "Сіндром Медэі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай.
■ 1 сакавіка — "А ці будзе заўтра" ("7 дзён без антракту") Д.Багаслаўскага.
■ 2 — "Кар'ера доктара Раўса" (гістарычна недакладная трагікаедыя) В.Марціновіча.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 24 лютага — "Барадулінскі спейны сход" (да дня нараджэння народнага паэта Беларусі). Пачатак а 18-й.

і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселья — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
■ "Хлопчык і лётчык", галарыяфічны тэатрам.
■ Выставачны праект "Дрэвы, якія памятаюць Купалу" (сумесна з Беларускім грамадскім аб'яднаннем фатографіаў) — да 6 сакавіка.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
■ Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу" (візуальная ратраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
■ Выставачны праект з цырку "Асабісты гісторыі"
■ "Мінская праліска. Частка 1. Happy New Minsk".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава твораў народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага (1931 — 2017)
■ "Даўжэй за век трымае дзень..." — да 3 сакавіка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сяброў. Гарды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані • вазок; каліска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя на гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Краса Падувайкі Курземе" — да 17 сакавіка.

ФІЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЯСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава жывапісу Алены Карповіч і Наталі Разуменка "Дзве фарбы" — да 10 сакавіка.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ
г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл. (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА У НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыхара", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ
"УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.
■ Выстава мастацкіх твораў "Арт-Жодзіна" — да 28 лютага.